

MILIEURAMA

het maandblad van Bond Beter leefmilieu - juli & augustus 1992 - 60fr

Afgiftekantoor
Brussel X

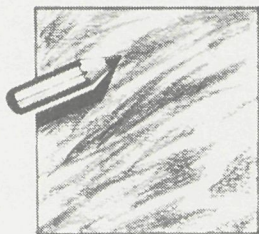
2
5

Belevenissen van deelnemers aan de campagne "Halveer het Autoverkeer"

Uitneembaar katern: Toerisme & Milieu

Netwerk van storten ontdekt

7-8

Editoriaal

Olympische Spelen

Werken binnen de milieubeweging behoort tot de amateursporten. *Een goede konditie* is onontbeerlijk want de 35-, 37- of 40-uren week waarvoor onze voorouders gestreden hebben, kennen we in onze sector niet: begeleiding, consultatie en coördinatie van activiteiten die veelal door vrijwilligers worden ondersteund, kan enkel buiten de normale werkuren. De kantooruren zijn voorbehouden voor administratie, studiewerk, nota's schrijven, kontakten leggen met bevoegde besturen en overheid.

Je staat met hart en ziel achter je sport. Zeg daarom vooral nooit dat ook jij het nodig hebt met je werk je boterham te verdienen zoals iedere burger, dat het abonnement op het openbaar vervoer van je kinderen ieder jaar wat duurder wordt, dat je steeds met minder uitkomt na de wekelijkse boodschappen. De juiste betekenis van colibakteriën, fourageren, geïsoleerd bestrijden, predatie en rekening rijden moet je kennen in ons milieu; paritaire komitees, loonniveau's, inhaalrust en CAO behoren niet tot onze woordenschat.

Kontrakten zijn ten allen tijde opzegbaar. Of je negentien, vier of twee jaar anciënniteit hebt binnen de milieubeweging, een arbeidsovereenkomst geeft geen enkel houvast. Want de vereniging die je moet betalen, heeft eerst en vooral geen bankreserves, en verder "moet het geld binnenkomen". Voor BBL moet op 10 augustus 1992 de eerste frank subsidie voor '92, waarvan 7 mensen (allen nog in vooropzeg) betaald worden, nog op de rekening gestort worden. Als dit geld er komt, zal dit een "voorschot" zijn op een subsidie waarvan het juiste bedrag begin '93 zal gekend zijn... Kabinetten en raden van beheer gaan met vakantie. Enkel de bemanning wacht angstig af of de stormen zullen luwen en richt de zeilen zo dat het schip een positieve koers kan inslaan.

Of het verhaal van hoop die omslaat in cynisme.

Lieve Grauls

Inhoud

Inhoud en editoriaal	2
<i>De campagne "Halveer het Autoverkeer"</i>	
- stand van zaken	3
- Belevissen van Halveerders	4
- Citaten	9
- Beleidsadviezen	12
Flitsen	13
BBL ontwaart netwerk van storbaronnen	14
Prikbord	18
<i>Uitneembare katern: Toerisme & Milieu</i>	19
Frontlijn	27
Eko-tips:	
<i>Test - Hoe milieuvriendelijk bent u ?</i>	29
<i>De schadelijkheid van het witte hygiënische papier</i>	32
Ledenblad	36
Wet en Pers	38
Boek & Milieu	39
Winnaars Dag van de Aarde- wedstrijd	41
Kruiswoordpuzzel	42
Kalender	43

Stand van zaken, belevenissen en beleidsadviezen van Halveerders

1,5 jaar Halveer het Autoverkeer

Ruim anderhalf jaar geleden startte Bond Beter Leefmilieu de campagne "Halveer het Autoverkeer". Deze slogan en het logo (een halve auto) deden de verwoede automobilisten het ergste vermoeden. Maar wie iets verder durft kijken, weet wel beter. Natuurlijk wil de campagne mensen wakker schudden en konfronteren met de nadelige gevolgen van hun vastgeroeste gewoonte, de auto. Maar de campagne wil echter vooral mensen verenigen die zelf willen proberen minder auto te rijden en daarvoor op zoek gaan naar alternatieven. En die alternatieven skoren lang niet zo slecht als menigeen wel denkt...

Veelzeggende muurschildering
(foto van Luc Capelle, auteur van "Autorijden, daar heb ik geen tijd voor!" over het autoloze leven van een gezin met 5 kinderen)

De stand van zaken

Naar Nederlands voorbeeld startte Bond Beter Leefmilieu met de campagne "Halveer het Autoverkeer" in Vlaanderen. Het startschot werd gegeven met een ludieke actie waarbij een levensgrote in twee gezaagde auto werd afgegeven aan verkeersminister Sauwens, samen met een deelnamepakket. Enkele maanden later werd de samenwerking met de KWB beklonken ter gelegenheid van hun fietsdag. Sinds oktober '91 ging de campagne gans Vlaanderen bestrijken dankzij de medewerking van De Lijn. Met een ludieke wedstrijd in Mechelen tussen Mark Uytterhoeven met de fiets, Brigitte Raskin te voet, Jan Peumans met de bus van De Lijn en een gemotiveerde automobilist werd gans Vlaanderen duidelijk gemaakt dat fiets (eerste), bus (tweede) en voetganger (derde) stukken sneller, handiger, goedkoper, milieuvriendelijker, avontuurlijk en noem maar op zijn in de stad dan de auto (laatste op aanzienlijke afstand door parkeerproblemen en hinderlijke andere automobilisten). Later werd de campagne naar buiten gebracht via een straatactie met pamfletjes voor automobilisten onder de noemer "sorry, u stinkt". Voorlopig hoogtepunt is een Ronde van Vlaanderen (op 11 juli jl.) met een Halveer-bus van De Lijn. Ook die keer werden automob-

bilisten in Mechelen, Antwerpen, Gent, Brugge en Oostende getraakteerd op enkele rake wijzingen en tips. Tegelijk riepen we het lokaal beleid op meer ademruimte vrij te maken in de stad. Uit een enquête bij de onder-tussen vijfhonderd deelnemers aan de campagne bleek namelijk dat het autovrij maken van de stad, naast de omkering van de fiscaliteit en de uitbouw van een uitgebreid openbaar vervoer, de meest dringende vraag.

Dat die deelnemers weten waar-over zij spreken, moge blijken uit hun ervaringen. Zij bespaarden inmiddels gezamenlijk méér dan

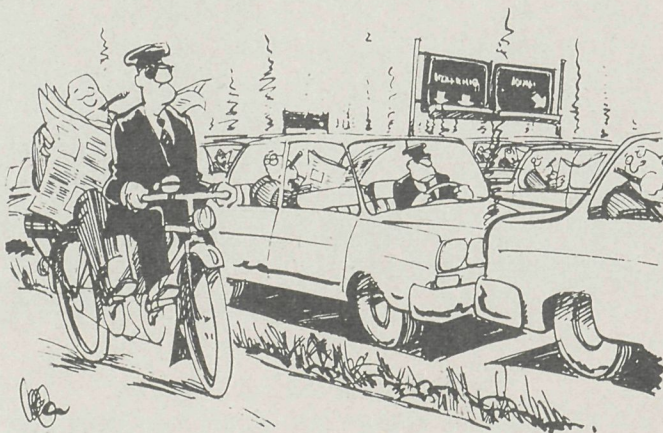
450.000 kilometer door meer gebruik te maken van fiets, trein, tram, bus, carpooling en van de eigen voeten. Wat er kan en niet kan, wat er moet gebeuren, wat de reacties zijn, dat vroegen we hen en daar geven we nu verslag van. Dat autorijden voor een groot deel een slechte gewoonte is (waarom doe je anders een brief van 10 gram weg met een ding dat zo'n 1.000 kg weegt; waarom ga je om een brood met de wagen als dit daardoor meer dan het dubbel kost) weet toch iedereen, dachten we. De Halveerders van het eerste uur hebben immers bewezen dat je best zonder auto mobiel kan

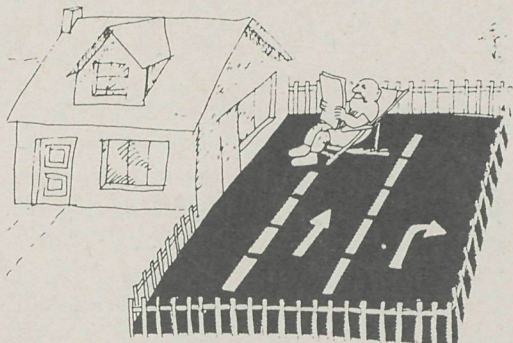
blijven, zonder veel van je zgn. vrijheid op te geven. Dat een andere manier van verplaatsen ook de nodige planning vraagt, is intussen duidelijk geworden. Want de mate waarin je zonder auto je vrijheid behoudt, hangt immers af van je woonplaats, je planning, een juiste inschatting van tijd en kosten, het aanbod van het openbaar vervoer en het lokaal verkeersbeleid. Daarom bevat de verhalenbundel ook een heleboel rechtstreekse vragen of meer nog, oproepen en keiharde beleidsadviezen, om meer ademruimte vrij te maken voor de milieuvriendelijke mobilist, de eko-mobilist.

Belevenissen van Halveerders

Het was te voorspellen dat de deelnemers aan de campagne "Halveer het Autoverkeer" voor enkele onverwachte en verrassende belevenissen zouden komen te staan. Want het is blijkbaar nog altijd niet de normaalste zaak van de wereld dat we onze koning-auto niet te pas en te onpas gebruiken. Zij die het daadwerkelijk uitgeprobeerd hebben kunnen erover meespreken. Hun belevenissen vormen alvast een stevige basis voor een ander verkeersbeleid, een verkeersbeleid dat meer rekening gaat houden met milieu, leefomgeving en veiligheid. Want het kan en móét hoognodig anders, we hoeven echt niet steeds als een voor-geprogrammeerde robot achter het stuur te kruipen. Dat hiervoor een flinke dosis doorzettingsvermogen nodig is, blijkt uit de verhalen van enkele deelnemers, die soms bloed en tranen zweten, maar soms ook voor heel prettige en totaal nieuwe ervaringen komen te staan.

Lees en oordeel zelf...

«We hebben onze wagen verkocht!»

Er wordt gevraagd om ons deelnemersboekje maandelijks in te vullen maar tot onze spijt (lees eigenlijk: tot onze trots) is dat niet mogelijk want wij hebben onze wagen verkocht! Mijn man en ik en onze 2 kinderen (2,5 jaar en 16 maanden) willen de uitdaging aangaan om minimum 5 jaar de wagen te laten voor wat hij is.

Het heeft wel bijna 3 maanden geduurd voor we zover waren, want dat vraagt namelijk heel wat tijd en voorbereiding. We zullen nu zo'n 30.000 km per jaar uitsparen, dat is ongeveer 2.500 km per maand. Daarvan zal een deel per fiets gereden worden, elk met een zontje achterop. Voor grotere uitstappen (15 km) nemen we de bus of de trein. Onze wagen is nu 14 dagen weg (goed voor pakweg 1.250 km) en wat er in die tijd met ons leven gebeurd is, is enorm! Wat een zee van rust en tijd je krijgt, is eigenlijk onvoorstelbaar: je gaat zoveel dingen niet meer als vanzelfsprekend beschouwen.

Wat ons nog het meest plezier doet, is dat onze relaties (man-vrouw en ouder-kind) veel hechter zijn geworden. We hebben terug tijd om te praten en te luisteren, de solidariteit wordt veel groter.

Ik breng Wouter elke dag te voet naar school (800 m) en dat is nu een heel kostbaar kwartiertje geworden: zo 2 maal per dag gezellig uitwaaien, honderduit vertellen en zingen... Onderweg is er alleen maar tijd voor mekaar!

Ik denk dat (negatieve) stress door autobezit in onze maatschappij fel onderschat wordt. Ik ben een huismoeder met 2 kleine kinderen die bang was voor isolement. Ik heb nu echter zo'n rijkdom aan tijd en rust ervaren dat een auto voor mij echt niet meer hoeft...

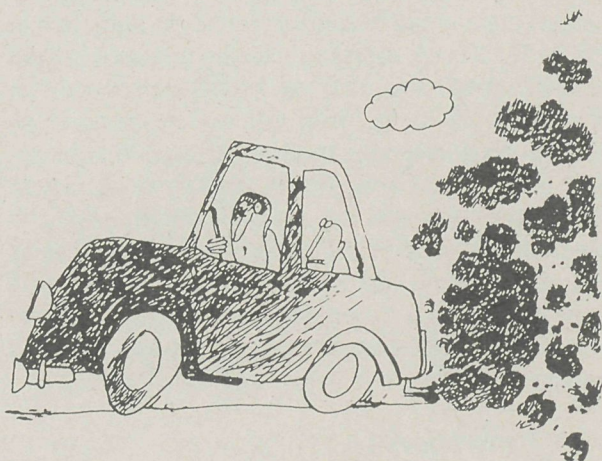
**Een fervente auto-vrijgezel,
Mevrouw Bergmans,
Binkom**

«Onze eerste stap: 10 dagen auto-vasten...»

Samen met 5 kollega's-parlementsleden heb ik mijn auto tijdens het laatste autosalon aan de ketting gelegd. Met die auto-vasten namen we afstand van de autoverdwazing. Sommigen zeggen: "10 dagen, dat is gemakkelijk". Misschien. Maar de meeste groene parlamentsleden hebben zich nu gemeld bij Bond Beter Leefmilieu voor de actie "Halveer het autoverkeer". Je engageert je dan niet om je persoonlijk kilometeraantal te halveren, maar om zo weinig mogelijk gebruik te maken van je auto. In januari heb ik, dankzij die auto-vasten, maar 509 km afgelegd tegenover 1.208 km vorig jaar. Dus ruim een halvering, nl. 618 km minder.

Ik heb ondervonden dat je gemakkelijk autokilometers voor de woon-werkverplaatsing kan verminderen. Een deel van de rit kan dikwijls met openbaar vervoer. Zo reed ik van Brasschaat naar Berchem om daar de trein naar Brussel te nemen. Maar dan ontdekte ik dat de aansluiting met de trein uit Mariaburg zeer goed was en sinds een tweetal jaren vertrekt de laatste trein in Antwerpen-Centraal om 23u29 naar Mariaburg. Dat is redelijk, vooral in vergelijking met andere plaatsen. Dan is er nog een stap: de afstand van mijn huis naar de stopplaats in Mariaburg is 4 km. Als je dagelijks zo'n 8 km fietst moet je in 't weekend niet meer gaan fietsen voor je gezondheid. Na je woon-werkverplaatsing kan je andere grote verplaatsingen aanpakken en tenslotte de kortere.

**Hugo Van Dienderen
Volksvertegenwoordiger**

«Tot mijn ergernis: nog
6.000 autokilometers ...»

Ik ben verheugd u mee te delen dat ik in een periode van 12 maanden 4.000 km minder met de auto heb gereden dan in de 12 maanden die hieraan vooraf gingen. Dit is een reductie van 40%!

Als alternatieven: een flinke deugddoende wandeling of fietsend binnen een straal van 5 km. Het openbaar vervoer voor getimede verplaatsingen (naar werk) en voor langere en bereikbare afstanden. Tot mijn ergernis blijven er toch nog 6.000 km per jaar over. Het openbaar vervoer heeft ook tekorten en bij gelegenheid van "grote transporten" (wekelijkse inkoopronde met inruiling retourflessen, levering aan het containerpark), worden zichtbaar toch nog heel wat kilometers gevreten.

Anne Van Houtte
Diepenbeek

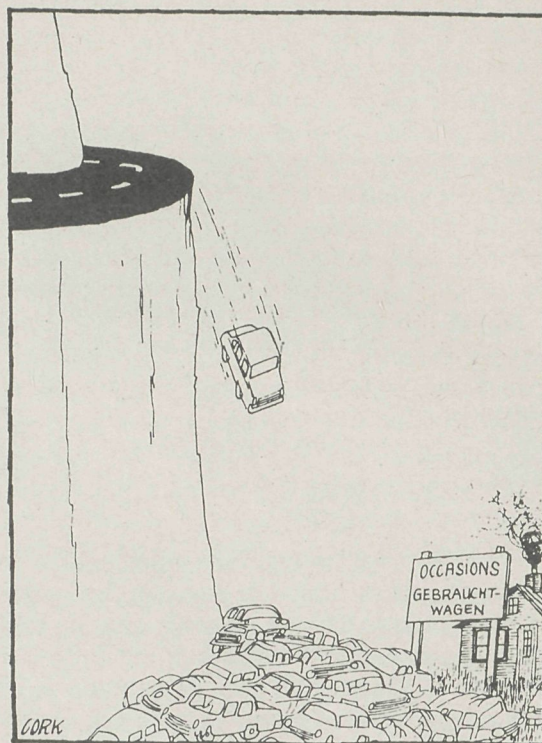
Mark Uytterhoeven:
«Dit loopt uit de hand!»

Flarden van een interview met Mark Uytterhoeven
(bron: Verkeersmagazine UIT 2/92)

UIT: Vind je de actie Halveer het autoverkeer een haalbare kaart?

Uytterhoeven: Ik vind wel dat er iets gedaan moet worden om die massa verkeer in toom te houden. Of dat nu per se de helft moet zijn, weet ik niet, het doet er ook niet toe trouwens. Ik beschouw deze actie eigenlijk nog als een zachte vorm van sensibilisering, terwijl ik eerder hoop op harde actie. Ik zie meer heil in het schok-effekt, zoals in het begin van de jaren '70 met de oliecrisis. Toen gingen we opeens luidop vragen stellen over het gebruik van de auto. Iets in die aard zou ook vandaag moeten gebeuren, want dit loopt uit de hand, daar zijn we het toch over eens. Ik weiger ook te geloven dat we er economisch zouden op achteruitgaan door het autoverkeer anders te organiseren. Het is allemaal een kwestie van mentaliteit. Ik merk dat ook bij mezelf. Ik rij in Mechelen-stad nog steeds met de auto rond, hoewel het daar knap moeilijk is. Als Mechelen daar gewoon een verbod zou uitvaardigen, parkings aan de grote invalswegen met een serieus aangepast openbaar vervoer, dan moest ik wel, en de rest met mij.

Mark Uytterhoeven
Programma-maker BRTN

«De Belg is met een auto
in de maag geboren»

Ik reis reeds 25 jaar naar mijn werk met het openbaar vervoer (nl. de bus van De Lijn). Vroeger (een 15-tal jaren geleden) waren de verbindingen slecht, maar nu zijn ze erg verbeterd in mijn geval. Alleen is de laatste bus naar huis om 18.15u.

Ik vind dat de mensen veel te gemakzuchtig zijn en dat het hoognodig wordt LPG-gas, diesel en benzine naar 40 fr en méér per liter te brengen. Met die prijsverhoging kan men het openbaar vervoer verbeteren en vermeerderen. Of zou het niet goed zijn de mensen die met het openbaar vervoer rijden te "belonen" door prijsvermindering?

De Belg is niet alleen met een baksteen in zijn buik geboren, maar ook met een auto. Velen zijn ongelukkig omdat hun buurman een grotere auto heeft dan zijzelf. Ik ben gelukkig als ik er géén heb: je bespaart enorm en je vervuult niet! Er zou dan ook geen reclame van auto's meer mogen gemaakt worden.

En als men in openbare plaatsen rookverbod oplegt, mag men van mij ook rijverbod opleggen, auto's vervuilen minstens evenveel.

Jaak Mussen
Bree

«Alleen de auto viseren,
is niet fair!»

«Zonder auto bespaar ik
minstens 50.000 fr/jaar»

Ik ben niet akkoord met uw zienswijze omtrent de auto en uw aktie dienaangaande.

U hebt het alleen gemunt op de auto van de gewone man die hij gebruikt voor zijn werk of eventueel zijn verzet. Waarom niet beginnen met u te verzetten tegen de rally's en autokoersen. Dat zijn de grootste vervuilers! Zolang u daar niets kunt tegen inbrengen, moet je de andere vervuilers niet aanpakken. Het is alleen de auto die gevisieerd wordt, dat is niet fair!

Marc Willems
Landen

Toen ik van de aktie "Halveer het Autoverkeer" hoorde, besloot ik onmiddellijk de auto gedurende de weekends en de vakantie voor de deur te laten staan.

Als kleine automobilist leverde dat zo'n 4.000km per jaar aan bespaarde kilmometers op. Tot eind vorig jaar gebruikte ik de wagen enkel voor verplaatsingen naar en van het werk en klantenbezoek. Uiteindelijk besloot ik de wagen omwille van de alsmat oplopende onkosten, af te danken. Sindsdien ga ik te voet werken en maak nu, bijna 4 maanden later, volgende besparingsberekening:

- verzekering	20.093 fr/jaar
- benzine	18.000 fr/jaar
- onderhoud/ herstellingen	11.000 fr/jaar
- autobelastingen	3.432 fr/jaar
- pechdienst	2.000 fr/jaar

minder uitgaven **54.525 fr/jaar**
(de aankooprij van een auto niet meegerekend...)

Door te voet naar het werk te gaan bespaar ik nog eens 1.850 km per jaar, kom wakker op 't werk aan en 's avonds meer ontspannen thuis!

Andre Bongers
Borgerhout

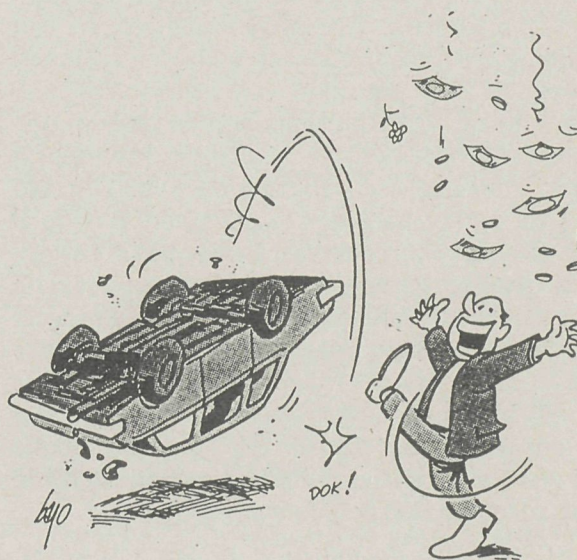
«Een kras op hun auto
is erger dan mij verwonden»

Voor mijn dagelijkse werkverplaatsing van 2 maal 15 km gebruik ik een kleine bromfiets, die van een windscherm voorzien is. Ik rijd slechts 1 km op een fietspad langs een grote baan. Het grootste deel van mijn reis gebeurt op zeer smalle banen. Omdat ik bang geworden ben van een paar gekke bestuurders die vlak langs mij heen reden met een onaangepaste snelheid (méér dan 50 km/u op amper 10 cm van mijn schouders) heb ik mijn bromfiets uitgerust met een 60 cm lang bamboestokje en een katoog aan de linkerkant van mijn stuur. En het werkt: de bestuurders houden nu wat meer afstand, uit schrik om hun auto te beschadigen...

Het resultaat was dus onmiddellijk positief, maar tegelijkertijd ook angstwekkend: voor de meeste bestuurders is het risico om een kras op hun auto te krijgen blijkbaar veel belangrijker dan een eventuele verwonding aan een voor hen onbekend lichaam...

Jean Parmentier
Dikkelvenne

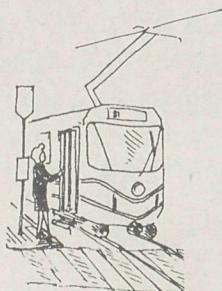
«Mijn verzekering begrijpt niet dat ik met de fiets wil»

Aangezien het probleem van het verkeer (en bijgevolg van het milieu) mij sterk aangaat, heb ik dit jaar mijn tweede wagen verkocht. Ik wilde terug met de fiets gaan werken; mijn vrouw gebruikt de andere wagen.

Maar wat is mijn beloning? Ik dacht dus een redelijke som terug te trekken van de verzekering. Maar mijn agent liet niets weten en toen ik zelf opbelde naar het hoofdburo werd mij geantwoord: "Dat geld komt pas na 5 jaar vrij omdat je niet van verzekering verandert, op dat bedrag staat geen intrest."

Maar ik wil niet naar een andere verzekering, ik wil gewoon een auto minder! En dat begrepen ze bij ABB blijkbaar niet. Ben ik dan gestoord omdat ik overstap van de auto op de fiets? Voor mij alweer een bewijs dat het hier toch allemaal verkeerd ineens zit en geld altijd weer op de eerste plaats komt...

Jos Wuyts
Duffel

«Te weinig mensen kennen het openbaar vervoer»

Bus en trein kunnen volgens mij veel beter op elkaar afgestemd worden. Betere aansluitingen en een betere doorstroming van het gemeenschappelijk vervoer is voor een stad van levensbelang. In Oostende zijn er nu parkings aan de rand en een pendelbusje naar de binnenstad: dat is de oplossing van de toekomst. Een verkeersbeleid van een stad dient via een globaal plan te gebeuren, Brugge is daar een mooi voorbeeld van. Eerder dan in bestraffende maatregelen tegenover de automobilist zie ik heil in goedkoper openbaar vervoer: het is een plicht van de overheid om deze service te waarborgen, voor iedereen. Het voornaamste probleem is dat te weinig mensen de mogelijkheden van het openbaar vervoer kennen. Als mensen hun auto kwijt kunnen aan een station en daar kunnen overstappen op de trein, zullen ze zien hoe gemakkelijk het is.

Reddy De Mey
journalist BRTN

«Het fietsrammen is onze nationale sport!»

Buiten die zandveeg achter het parochiehuis van Swalum den Bolder, is België één solide blok asfalt. Een boom is in de grotere steden een curiositeit en wordt door menig hond als dusdanig gekoesterd. De verlichting van ons wegnnet is zo hevig dat er wel eens astronauten geweest zijn die zich op de Belgische autosnelwegen oriënteerden om de weg naar onze planeet terug te vinden. Het is waar, een verlicht wegdek is doorgaans veiliger en het is juist die veiligheid die voor een groot deel de keuze uitmaakt van onze manier van verplaatsen.

Neem nu de fiets. Een pracht van een tuig dat louter door spierkracht wordt aangedreven en waarmee toch zonder problemen hoge snelheden bereikt kunnen worden en grote afstanden overbrugd. Daar waar gemotoriseerde voertuigen soms falen, bewijst de fiets zijn grote flexibiliteit. Het is niet voor niets dat er jaarlijks miljoenen fietsen verkocht worden, en er telkens weer hoog-technologische middelen worden aangewend en ontwikkeld om de fiets aan steeds strengere eisen te onderwerpen. Vaak gaat het hier om modeverschijnselen, grillen van de konsument. Zo is het "trendy" om een mountain bike volgespijkerd met dure computers in te kalkuleren in het huishoudbudget. Neem daarbij dan nog zo'n 70% acryl en 30% nylon tussen de billen, en heel de familie trekt met een brede grijns voorbij de burens die dit jaar voor een video-kamera gekozen hadden en er al dik spijt van hebben dat er geen wielen onder stonden. Maar na drie keer lek te hebben gereden op een slapende egel, blijft het rijwiel ergens in een mufte vergeten hoek achter en wordt er alweer uitgekeken naar de nieuwste mikrogolf. Het was immers toch te gevaarlijk om te fietsen...

Laat ons in elk geval hopen dat België de volgende Olympische Spelen organiseert, dan kunnen we het 'fietsrammen' introduceren, onze nationale sport: 1punt voor een gebroken arm, 2 punten voor een ontwrichte knie, enz. Het is duidelijk dat als er niet gauw iets gebeurt om onze wegen met de fiets berijdbaar te maken, grote vierwielige monsters dit rijk zullen overnemen. Ik ga alvast op wereldreis met de fiets. Ik hoop dat Antwerpen fietsen mogelijk maakt tegen dat ik binnen 5 jaar terugkom...

Steven Boits
Antwerpen

Citaten

Nieuwe ervaringen

Wie voor zichzelf de keuze maakt z'n auto-kilometers te beperken, kijkt soms raar op van de eigenaardige gebeurtenissen waar men voor komt te staan. Nieuwe (prettige en mindere prettige) ervaringen duiken vaak totaal onverwacht op...

- "Vanaf 31 augustus is de auto eruit! We proberen nu hoe het lukt om het zonder wagen te doen; met de fiets naar school en naar het werk en meer verplaatsingen per trein. Zullen we nu meer aan huis gebonden zijn? Hoogstwaarschijnlijk wel!"

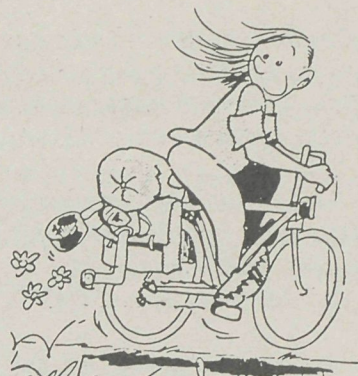
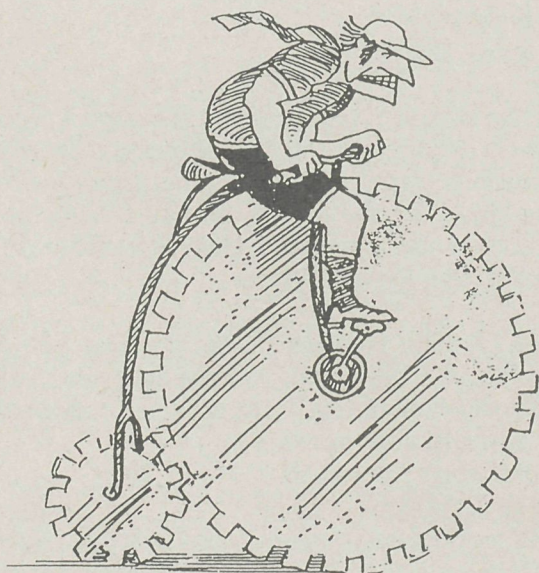
Patrick De Beukelaer, Gent

- "5 kg afgeslankt en een klaardere kijk!"

Pierre De Rouck, Zele

- "Sinds 5 september '91 (dag van een auto-ongeval) bezoekt mijn vrouw, zelfstandig thuisverpleegster, veel patiënten met de fiets. De verplaatsingen duren niet langer, geen parkeerproblemen meer, niet langer hoofdpijn door de stress in het verkeer, enz."

Bernard Deconinck, Lauwe

- "Ik heb er nog geen spijt van, MAAR:

- ik weet nu weer dat er fietsen bestaan én lekke banden
- ik ken nu weer de wisseling der seizoenen, na zonnenschijn komt wel eens regen
- ik baad vaak in het zweet
- ik sleur mijn illustratiemateriaal mee in een zware, overvolle boekentas

Maar... we zullen doorgaan !!!"

Jan Glorieux, Tiegem

- "Ik ben onlangs verhuisd: ik woon nu dicht bij mijn werk, dicht bij het centrum en dicht bij de school van mijn zoon. Ik ga nog éénmaal met de auto op reis, dan verkoop ik hem. Wij hebben dan immers geen auto meer nodig"

Ronald Druyts, Turnhout

- "Mijn oudste zoon heeft dankzij onze houding geen interesse in de aankoop van een wagen"

Agnes Loonis, Brussel

- "Iedereen zegt wel eens dat het gemakkelijk te doen is zonder auto, maar niemand doet het. Eigenlijk zou het best eens leuk zijn om iedereen te verplichten om een tijd geen auto te gebruiken, één week of zo. Een groot deel van de mensen zou dan zeer kwaad zijn maar een ander deel zou ontdekken dat het best te doen is met de fiets of met het openbaar vervoer. En daar zouden we enkel bij winnen"

Mark Uytterhoeven, programmamaker BRTN

- "Voetgangers zijn mensen met een andere mentaliteit. Je bent rustig, je kan praten en rondkijken. En je ziet gewoon veel meer van de omgeving"

Brigitte Raskin, schrijfster

- "Vanuit de trein heb ik een goed uitzicht op de files"

Guy Mortier, hoofdredacteur HUMO

Moeilijkheden

Zelfs wie overstroomt van goeie intenties komt nu en dan oog in oog te staan met factoren die het besparen van kilometers serieus kunnen bemoeilijken...

- "De kinderen worden groter en doen meer activiteiten waarvoor de auto dikwijls wordt ingezet voor grote verplaatsingen."

G. Van den Wijngaert, Hallaar

- "Deze maand ben ik weinig per auto gaan werken maar december is nu éénmaal een uitgaansmaand en jammer genoeg rijdt er 's nachts geen openbaar vervoer"

Marc Cuffez, Oostende

- "Ik doe verder mijn best om te halveren, maar ik moet mijn zoon leren autorijden en dus wordt het moeilijk om mijn cijfer te halen"

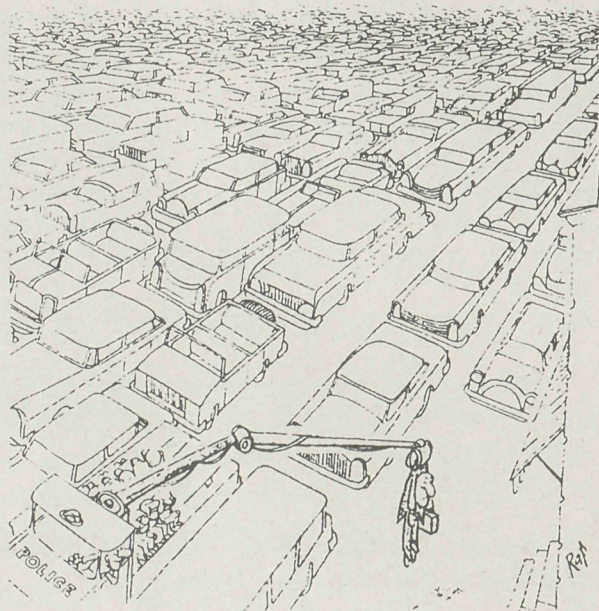
Wim Verbeke, Ieper

- "Minder bespaard wegens ziekte van mijn moeder"

Arnold De Jongh, Blaasveld

- "Ik kon deze maand heel weinig kilometers besparen door de examens: géén tijd te verliezen weet je wel!"

Wouter Verbergt, Hombeek

Onbegrip

Dat er nog heel wat gesensibiliseerd moet worden om tot een heuse mentaliteitswijziging te komen, blijkt duidelijk uit het gebrek aan medewerking en het onbegrip van de omgeving (o.a. gezin, kollega's, vrienden, werkgevers...) waar Halveerders bijna dagelijks op stuiten...

- "Ik ben bereid om langere afstanden te fietsen, mijn vriendin helaas niet. Voor mezelf kan ik zo streng zijn als ik wil. In een relatie echter moet er naar een compromis gezocht worden"

Eric Van Den Eynde, Deurne

- "Ik deed de wagen naar de garage voor een smeerbeurt. De sticker "Halveer het Autoverkeer" werd overkleefd met de slogan "Geef ons werk" bovenop het BBL-embleem"

M Blockeel, Westrozebeke

- "Sorry, maar is er echt geen alternatief voor de wagen als tijd en geduld van vrienden en familieleden beperkt zijn?"

Devreese, Dilbeek

- "Ik ben cursus gaan volgen in Nederland wat 600 km meer betekent. Spijtig genoeg mocht ik daar niet overnachten. Maar uiteindelijk zal het 3 maal over en weer rijden en alle andere onkosten meer geld kosten aan mijn firma dan 2 maal overnachten..."

Eric Van Den Eynde, Deurne

- "Het grootste probleem is het egoïsme van de mensen. Als ik het over de Halveer-actie heb in mijn onmiddellijke omgeving, is het antwoord steevast: ik laat mijn auto voor niemand"

Jozef Cardon, Varsenare

- "Ik kreeg nogal wat opmerkingen van kollega's over mijn Halveer-inspanningen; weinig positieve moet ik zeggen!"

Gerard Demuyne, Torhout

Halveer-tips

Enkele nuttige tips van de deelnemers zelf om je persoonlijke autoverkeer te halveren...

- "Een alternatief dat ik vaak gebruik als ik weinig tijd heb, is een moto: geen parkeerproblemen, geen files, loodvrij en relatief weinig verbruik"

Frederik Willemijns, Brugge

- "Ik blijf voortaan op 't werk eten in plaats van 's middags naar huis te rijden om te dineren"

Etienne Keymolen, Asse

- "Ik kan vooral besparen door gebruik te maken van vervoer georganiseerd door de werkgever"

Patrick de Brauw, Zele

- "Doordat ik kon regelen dat mijn werk zich niet in Leuven situeerde maar thuis, bespaarde ik niet alleen veel tijd maar ook een dagelijkse rit naar Leuven heen en terug"

Guido Sauwens, Bilzen

- "Wij besparen vaak op erg korte afstanden, bv. van thuis naar het dorp is 3 km heen en terug"

Dirk Struyf, Haacht

- "Wij rijden steeds in carpooling naar het werk"

Eric Van de Eynde, Deurne

- "Ik bespaar vooral door de boodschappen met de auto op te sparen en de kortste weg van de ene winkel naar de andere uit te stippelen"

Elisabeth Sermeus, Wilsele

- "Vroeger deed ik boodschappen met de auto en alles werd in plastic zakken gedaan. Nu heb ik een aanhangwagentje aangeschaft voor de fiets. Geen gesleur meer met zakken. Met het karretje rijd ik immers tot in de garage of bergplaats"

Ronald Druyts, Turnhout

- "Een oplossing voor het onveilig gevoel als er weer eens een auto rakelings voorbij je vliegt als fietser: een plastic afstandspeiler van minstens 30 cm monteren op de bagagedrager van je fiets"

Paul Rombouts, Turnhout

- "Ik doe de laatste vijf kilometer naar mijn werk in de stad per fiets en dat valt heel goed mee. Toffer zou zijn moesten er nog meer fietsers dit doen, dan zou men sterker staan!"

Gerd Suply, Gooik

Openbaar vervoer

Ook al zijn tamelijk veel mensen bereid om met het openbaar vervoer te reizen, hoogstwaarschijnlijk zouden trein, tram en bus iedere dag nog een heleboel meer passagiers meevoeren als de infrastructuur beter was. Deze opmerking geldt ook voor de fietspaden. Na de brave burgers is het dus nu de beurt aan de overheid om inspanningen op dat vlak te leveren...

- "Je moet niet alleen idealist zijn om vrijwillig het openbaar vervoer te gebruiken in plaats van de eigen auto, maar ook goed gek en masochist! De 10 km tussen St.-Martens-Bodegem en Brussel kosten me met de trein 7,5 frank per kilometer, ruim 1 uur tijdverlies plus een hoop ongemak in prehistorische treinen en wachtzalen. De eerste keer geeft het je nog een gevoel van een avontuurlijke ontdekkingsreis of een overlevenstraining. Maar al gauw begint het je te irriteren en te vervelen.

Ik blijf toch meedoen, vooral door thuis te blijven. Tot het openbaar vervoer in België menswaardig wordt!"

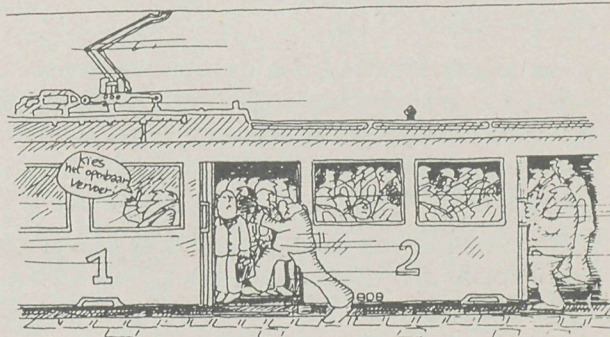
Renate Devreese, Dilbeek

- "De bus rijdt in de stad soms net zolang over 5 km als de trein over 50 km"

Luc Verhaegen, Brussel

- "Hoe meer ik fiets, hoe meer ik mij erger aan de slechte staat van onze fietspaden (als ze er al zijn), aan het agressieve rijgedrag van mijn medeburgers en aan het toenemende gebruik van fietspaden als extra parkeerstrook"

Dorine Van De Sande, Hove

Beleidsadviezen

De deelnemers vragen het lokaal en nationaal beleid eindelijk eens stevig uit de hoek te komen en radikaal een andere weg in te slaan. De deelnemers roepen de politici op het roer van hun beleid om te gooien zodat de fietser, voetganger en trein-, tram- en busgebruiker er beter van worden.

- "In het hele beleid geniet de heilige koe nog steeds voorrang én voorkeur. Dat moet helemaal omgedraaid te worden ! De auto moet de mens dienen, niet andersom"

Louis De Groof, Kieldrecht

- "Men maakt het de automobilist altijd gemakkelijker: betere wegen, nieuwe wegen zodat men nog sneller kan rijden. Stop dat, maak verkeersdrempels, wegen met kasseien en er zullen minder ongelukken gebeuren"

Gerd Suply, Gooik

- "De automobilist is ongelooflijk agressief, vooral tussen 7 en 9 uur en tussen 16 en 18 u. Ik stel voor geen rij-opleiding maar een rijbeheersingskursus te geven"

Dirk Pepermans, Boechout

- "Per drie gemeenten zou er een fietsherstelplaats kunnen opgezet worden zoals een dokter van wacht. Een mogelijkheid zou kunnen zijn reservefietsen te voorzien of info over fietstochten en mogelijkheden om te rusten en te slapen"

Frans Omer, Sint-Elois-Vijve

- "Er moeten dringend mobilifoons op alle streekbussen komen om de aansluitingen met bus en trein te garanderen"

Erik Rombout, Sint-Gillis Waas

- "Men moet niet te veel op de overheid rekenen. Men moet het zelf doen"

Roland Derijcke, Bilzen

- "Het ongebreideld overal alles toegankelijk maken voor auto's en het schromelijk tekort aan openbaar vervoer en fietspaden, is schrijnend. De ruimtelijke ordening is veel te autovriendelijk"

Danny Baert, Mortsel

- "De kosten van de milieuschade door middel van een eko-taks aanrekenen aan de automobilisten via het brandstofgebruik. Wie veel vervuult, betaalt veel; wie minder autorijdt, betaalt minder"

Anne Van Houtte, Diepenbeek

- "De auto in de stad zeer duur maken en een verbetering van het openbaar vervoer tot in de rand van de steden. Een strengere controle op snelheden en uitlaatgassen. En verder ook méér openbaar vervoer in de landelijke gebieden"

Jozef Massaer, Gent

- "De auto moet meer belast worden, het openbaar vervoer goedkoper gemaakt en een belastingsvermindering voor families die geen auto bezitten"

Ronald Druyts, Turnhout

- "Een strengere controle op snelheidsovertredingen en op het verkeerd parkeren (zoals op fietspaden) is noodzakelijk"

Dorine Van de Sande, Hove

- "Er dient heel veel tegelijk te gebeuren: goedkoper en uitgebreider openbaar vervoer met betere aansluitingen en fiskale aftrekbaarheid, de brandstofprijzen dienen met 50% verhoogd te worden en het goederenvervoer dient meer per schip en per trein te gebeuren. De auto's dienen uit de stad geweerd te worden (parkeren buiten de stad) en autovrije gezinnen dienen beloond te worden"

Ivan Van Kerrebroeck, Knesselare

- "De overheid durft niet streng genoeg op te treden. In Zwitserland heb je tenminste het gevoel dat er een echt verkeersbeleid is"

Agnes Loonis, Brussel

- "Introductie van een anoniem trajektabonnement dat doorgeefbaar is: dit is interessant voor onregelmatige verplaatsingen door verschillende gezinsleden"

Erik Rombout, Sint-Gillis Waas

- "Vaak erger ik mij aan de barslechte toestand van de fietspaden, gevaarlijk, hobbelig, vol glasscherven. Zou er geen klachtentelefoon kunnen komen hiervoor ?"

Rosa Huyse, Gent-Drongen

- "Waar zijn de verborgen talenten van de overheid? Waarom telt voor hen enkel de auto- en de chemie-industrie? Waarom doet men de mensen geloven dat ze milieuvriendelijk zijn wanneer ze een auto met katalysator kopen? Waarom de tweede, derde, vierde auto in een gezin niet steeds méér belasten?"

Kris de Potter, Beveren

Samenstelling:
Dirk Van Regenmortel
Sandra Van Aerschot

FLITS EN

Bescherm het leidingwater !

Uit onderzoek is gebleken dat amper 1% van ons kraantjeswater wordt gebruikt als drinkwater. Ten onrechte, want de kwaliteit ervan is meestal even hoog als die van het zgn. "platte" bronwater in de handel. De rest van het leidingwater wordt vooral "gebruikt" voor het besproeien van de tuin, het wassen van de auto, het doorspoelen van de toiletten of voor industrieel gebruik. Hiervoor is eigenlijk water van veel mindere kwaliteit (bv. regenwater) voldoende.

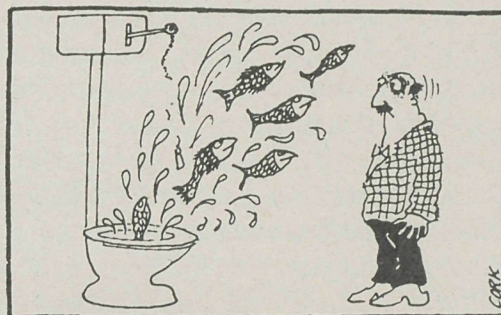
Om aan deze mistoestanden een mouw te passen, hebben de Vlaamse watermaatschappijen met het idee gespeeld om twee soorten leidingwater te leveren. Maar dit zal uiteindelijk toch niet doorgaan omwille van de hoge kosten van een tweede waternet en de onenigheid over de kwaliteit van dat zgn. industrieel water.

De watermaatschappijen zullen in de toekomst echter andere kopzorgen hebben. Immers, het grondwater in de waterwinningsgebieden dreigt ernstig vervuild te geraken. Zo verleende de Vlaamse overheid onlangs uitzonderingen op de Europese drinkwaternormen aan de Antwerpse watermaatschappij. De overheid zou eigenlijk beter maatregelen nemen om deze gebieden te beschermen tegen mogelijke vervuilers (zoals industrie en landbouw) zodat dergelijke problemen voorkomen kunnen worden.

Golfprobleem opgelost...

Jaarlijks zorgen ettelijke minder getalenteerde (maar daarom niet minder gefortuneerde) golfspelers ervoor dat vanuit hun luxe-schepen zowat een half miljoen golfballen in zee terecht komen. Dit kost echter het leven aan verschillende zeedieren zoals dolfijnen en zeehonden, die deze ballen als voedsel aanzien. Dat bleek uit onderzoek bij deze ongelukkige dieren waarbij regelmatig golfballen aangetroffen werden in hun maag of keelholte. Maar voor milieubewuste golfspelers is er echter een oplossing in de maak: een in water oplosbare golfbal...

Deze bal, die volgens het principe van een bruistablet oplost in water, bestaat aan de buitenkant uit papier en zeewier dat door een verbindingsmiddel wordt bijeengehouden. Er is (voor de golfspelers) echter maar één nadeel: golfen in de regen kan je nu wel vergeten...

De "gemiddelde" Vlaming en zijn mening over het milieu

De Vlaamse minister voor ruimtelijke ordening Kelchtermans heeft blijkbaar een zwak voor enquêtes. Vlak voor hij een belangrijk beleidsplan lanceert, laat hij een gespecialiseerd onderzoeksburo een enquête uitvoeren. De resultaten liggen (toevallig of niet) vaak in de lijn van de algemene principes achter de plannen. Zo bleek dat de Vlaamse bevolking massaal achter het MINA-principe 'de vervuiler betaalt' stond.

De Vlaming maakte zich ook veel zorgen over de vervuiling van het water. Prompt daarop werd een uitgebreid investeringsprogramma voor waterzuivering voorgesteld. Daarnaast was de Vlaming ook niet gerust in het afvalprobleem. Kort daarop kondigde Kelchtermans zijn (intussen beruchte) milieubox aan. Een andere enquête wist ons te vertellen dat de 'gemiddelde Vlaming' de oplossing van het mobiliteitsprobleem niet zag in de aanleg van nieuwe wegen. Niet lang daarna meldde Kelchtermans dat er geen geld was om nieuwe wegen aan te leggen en dat alle plannen in die zin zouden opgeschort worden.

Je kan van Kelchtermans alleszins niet zeggen dat hij niet naar het Vlaamse kiespubliek luistert...

BBL ontwart netwerk van stortbaronnen

Stortkomitees met baksteen in de maag

Vlaanderen heeft geen slagvaardig afvalbeleid. Dat is nog maar eens bewezen toen Bond Beter Leefmilieu samen met een aantal anti-stortkomitees een netwerk van kapitaal-krachtige stortbaronnen ontrafelde. Diverse milieu-groeperingen uit alle Vlaamse provincies werden namelijk achterdochtig toen ze elk op dezelfde onregelmatigheden stuitten: politieke druk, een nagenoeg onbestaande milieu-inspectie, financiële schandaaltjes, het uithollen van de vergunningsvoorwaarden en het overtreden van de normen. De stortwereld bleek daarbij erg klein te zijn, want overal duiken immers steeds dezelfde namen op. Zet u schrap voor een (helaas) "echt gebeurd" schandaal-verhaal...

"Repaq"-site te Westmalle: van kleiput tot stort...

Gesjoemel met afval

Vlaanderen zit door zijn lakse afvalbeleid van de laatste decennia opgescheept met tal van verontreinigde terreinen waar de gedumpte afvalstoffen de bodem en het grondwater bedreigen. Het saneren van deze 'black points' gaat volgens OVAM zo'n 279 miljard frank kosten. Maar het afvalprobleem wordt er niet kleiner op. Integendeel, er wordt meer dan ooit met afval gesjoemeld. Het ontbreken van een degelijke inspectie, de voortdurende verandering in de milieuwetgeving en de onkunde van plaatselijke verkozenen die veel "door de vingers zien", leidt in Vlaanderen tot een stortchaos. Dit alles maakt de weg vrij voor een aantal kapitaal-krachtige heren die zich omringen met handige juristen en financiële experts om een kluwen van firma's op te richten die hun stort-activiteiten verhullen.

Zelfde scenario

Een mooie illustratie hiervan werd onlangs ontdekt door Bond Beter Leefmilieu, samen met Anti-stortkomitee Zonnebeke, Meulebeke Stortvrij (beide W-Vlaanderen), Anti-stortkomitee Borsbeke-Burst (O-Vlaanderen), vzw De Heidsie (Antwerpen) en NAL (Limburg). De diverse verenigingen

bleken telkens te maken te hebben met steenbakkerijen die zogenaamd voorkleiwinning enorme putten graven, maar die dan later met woekerwinsten werden volgestort met allerlei afval. Telkens duikt ook weer hetzelfde scenario op van een kleine, verlieslatende steenbakkerij die wordt overgenomen, vervolgens meer kleiputten wenst uit te baten dan zij voor het bakken van stenen nodig heeft, om ze daarna vol te storten. Soms wordt de ontgonnen klei zelfs naar andere steenbakkerijen vervoerd. Hieruit kan worden afgeleid dat het eerder om de putten te doen is (die dan later met afval weer kunnen worden opgevuld) dan om het bakken van stenen. Zo heeft zich over heel Vlaanderen in deze kleiputten een netwerk van storten kunnen ontwikkelen.

Clean

Eén van de gewraakte "steenbakkers" is de keramiekspecialist Koramic-Terca, een wereldbedrijf dat zijn Vlaamse zetel in Kortrijk heeft gevestigd. De familie Van Biervliet, bestuurder bij de groep Koramic-Terca, en gedelegeerd bestuurder C.Y. Dumolin, blijken ware experts te zijn in stortbeheer met een heus netwerk van stortplaatsen in vroegere steenbakkersputten over heel Vlaanderen. Firma's als Koramic houden het zelf altijd 'clean' en nemen daarom volop andere bedrijven over (dochter-NV's met een andere naam). De hoofdzetel zelf heeft dan nooit iets te maken met het afvalgesjoemel van die "anderen". Ze beweren steevast als hoofdactiviteit het ontginnen van natuurlijke rijkdommen te hebben en het bakken van stenen. Maar... er wordt méér geld verdiend met storten van "om het even wat" dan met bakken of ontginnen!

Dekmantel

Een typisch voorbeeld van de werkwijze van deze 'stortbaronnen' vindt men in Erpe-Mere (O-Vlaanderen). Een onderzoek naar de financiële structuren van de bescheiden plaatselijke steenbakkerij Danckaert door het Anti-stortkomitee Borsbeke-Burst leidde naar de NV Demavest, een bedrijf met een merkwaardige geschiedenis. De NV Demavest heeft namelijk twee dochterondernemingen, één voor de exploitatie van een kleine steenbakkerij en één voor het beheer van een stortplaats. Een zeer winstgevende constructie zo blijkt: in 1988 werd op een omzet van nog geen 5 miljoen fr een winst van 161 miljoen fr gemaakt, en waarop het bedrijf amper 43.000 fr belasting betaalde. Dit alles werd bedacht door wijlen professor W. De Backer die ook een rol speelde in de Beaulieu-affaire en het Verlipack-dossier. Na zijn dood werd de NV Demavest verkocht aan Koramic-Terca.

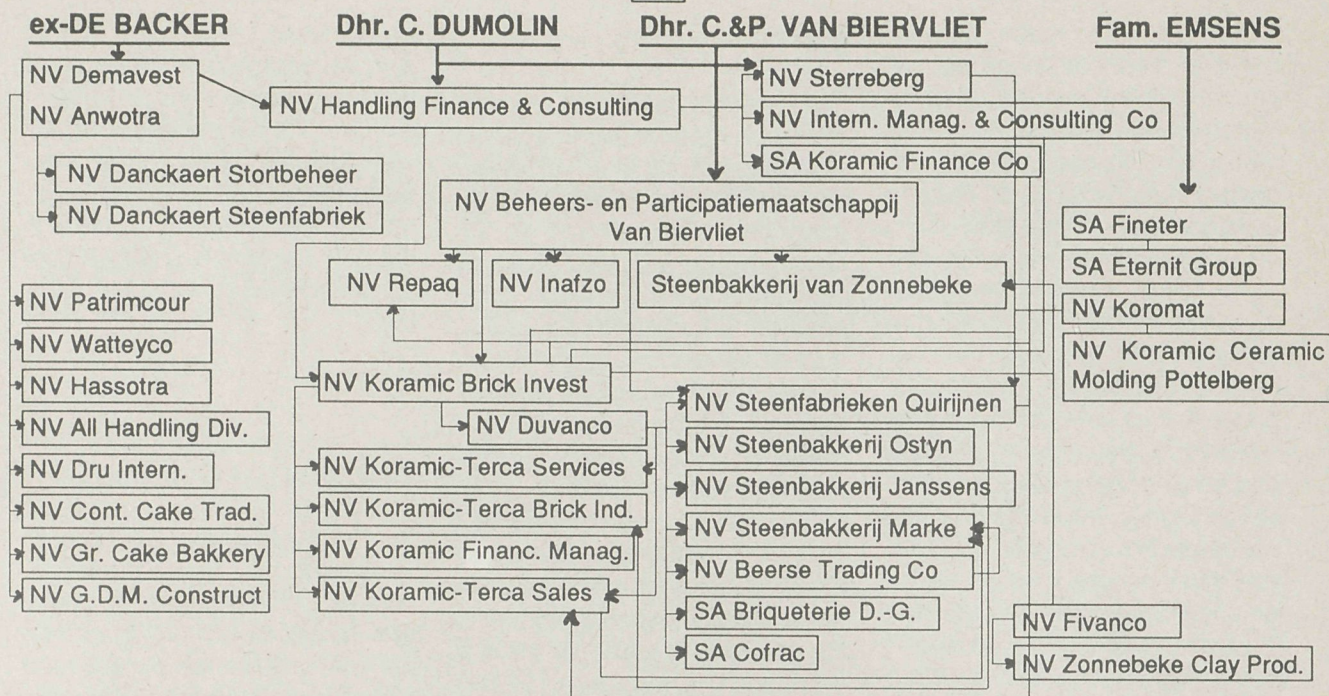
Maar al vlug bleek dat Koramic-Terca de verlieslatende steenbakkerij Danckaert enkel nog als dekmantel gebruikt om nieuwe ontginningsvergunningen te verkrijgen en zo reuzenputten te graven, die daarna met woekerwinsten worden volgestort met afval. De firma verklaart een produktiecapaciteit te hebben van 6 miljoen bakstenen per jaar. Hiervoor is ongeveer 6.000 m³ klei nodig. De eerste twee putten (16,5 ha) bevatten méér dan 1 miljoen m³ bruikbare klei, voldoende dus om gedurende meer dan 150 jaar te produceren. Het bedrijf slaagde er echter in om in dertig jaar deze putten volledig te "exploiteren". Inmiddels werd al een derde put uitgegraven en weer met afval opgevuld. Ondanks het verbod in de vergunning de klei weg te voeren, verdween in nauwelijks drie maanden tijd 32.000 m³ klei, zijnde

een verwerkingscapaciteit van vijf jaar. Nu vraagt de firma opnieuw een vergunning voor de ontginning van 7,3 ha, genoeg voor een steenproduktie van 50 jaar. Men wil de put echter op 10 jaar opgegraven. Het argument daarbij is dat ze het geld nodig hebben voor de sanering van de andere storten...

Hemeltergend

In Westmalle (prov. Antwerpen) voert Koramic-Terca eenzelfde politiek. Ook daar werd een landelijke steenbakkerij overgenomen die met moeite de eindjes aan elkaar wist te knopen. Vrij snel ontwikkelt er zich een toenemende stortactiviteit. Alle afval is er immers welkom. Vaak wordt buitenlands materiaal aangevoerd waarvoor in het land van herkomst de neus wordt opgehaald: verbrandingsafval van Rijnmond, troep uit Lekkerkerk, verontreinigde specie van de Amsterdamse Droogdokken Maatschappij.

Hoewel de milieuklachten legio zijn, werd een paar jaar geleden een BPA (Bijzonder Plan van Aanleg) aangevraagd om nog eens 25 ha landbouwgrond om te vormen tot ontginningsgebied. Daarnaast is er een aanvraag tot gewestplanwijziging over ruim 120 ha in Malle en Brecht, waaronder een deel van het natuurgebied 'Brechtse Heide'. De plaatselijke actiegroep vzw Heidsie dient diverse klachten in bij gemeente, provincie, administratieve diensten en regering. Resultaat: de gemeente hult zich in stilzwijgen; de provincie weigert een stortvergunning, maar die wordt in hoger beroep wel toegekend door de Vlaamse regering (weliswaar onder strengere voorwaarden). Daar komt nog de onverschilligheid en traagheid bij van deze overheidsdiensten die soms hemeltergend is.

Een kluwen van NV's: een handig netwerk om de afval-activiteiten van Koramic Terca te verdoezelen

Maar na het goedkeuren van het BPA heeft vzw Heidsie dan ook klacht ingediend bij de Raad van State tegen het gemeentebestuur van Malle en tegen de Vlaamse Regering. Intussen loopt ook een strafklacht tegen de exploitant wegens talrijke overtredingen van de stort- en ontginningsvergunningen. Deze flagrante overtredingen worden uitgelegd als "economische noodzakelijkheden". Wat blijkt nu? De plaatselijke stortplaats wordt uitgebaat door NV Repaq. De keramiek multinational Koramic-Terca heeft hierin participaties via de NV Beheers- en Participatiemaatschappij Van Biervliet. Toegegeven, de familie Van Biervliet kan er nogal wat van "bakken".

Hiervoor werd de NV Inafzo (Industrieel Afval Zonnebeke) ingeschakeld. Ook in deze firma zit Koramic-Terca en Van Biervliet verweven via de NV Beheers- en Participatiemaatschappij Van Biervliet. En ook hier zien de uitbaters van de kleiputten hun activiteit als voorbereiding op het storten van gigantische hoeveelheden afval in de pas gedolven putten. De kleiwinning gebeurt echter op een plaats waar het de bedoeling was een wachtbekken voor de drinkwaterproductie aan te leggen. Sinds 1985 is het echter een industrieel stort. De huidige stortvergunning voor de 10 ha loopt nog tot 1998. Gezien de enorme toevoer van afval zal de stortplaats wellicht drie jaar vroeger vol zijn. Ook hier zint men op uitbreiding.

ken firma is andermaal de NV Inafzo uit Zonnebeke. De stortplannen gaan hier echter regelrecht in tegen de bedoeling van het gemeentebestuur (onder druk van het aktiecomitee Meulebeke Stortvrij) om ter plekke een natuurgebied te vormen.

De kleiputten waren immers voor een groot deel uitgegroeid tot een prachtig stukje natuur met vele bomen en struiken doordat het 25 jaar onaangeroerd bleef. Het was een oase van rust en stilte geworden voor allerlei dieren en een ideale broedplaats voor ontelbare vogels. De laatste twee zinnen staan in de verleden tijdsvorm omdat het aktiecomitee onlangs tot haar grote onsteltenis heeft moeten vaststellen dat de beheerders van de putten alle groen en begroeiing "heel onopvallend" verwijderd hebben. De firma heeft zo alvast alle sporen van een mogelijk natuurgebied willen wegnemen. Dit bevestigt nogmaals het vermoeden dat er binnenkort toch zal gestort worden. De diverse overheden mogen deze goede kans om het 'bosarme' West-Vlaanderen met een stukje groen te verrijken, echter niet laten schieten.

Industrieel stort

Het verhaaltje is echter nog lang niet gedaan. Zo zijn er ook akties in Zonnebeke (W-Vlaanderen), waar de groep Van Biervliet de kleiputten van zijn steenbakkerij exploiteert als industrieel stort.

"Heel onopvallend"

Niet ver daar vandaan, in het Westvlaamse Meulebeke, is er deining ontstaan tegen de plannen om een stort te vestigen in de oude kleiputten Ostyn. De betrok-

Twijfelachtig

Maar ook Limburg ontsnapt niet aan de "opvul-taktiek" van de stortbaronnen. Volgens de NAL (Natuurbeschermingsactie Limburg) dreigt een oude zandgroeve in Gingelom te worden opgevuld met allerlei afval, soms van een twijfelachtige samenstelling. De PVBA Vranckx heeft hiervoor vorig jaar immers een vergunning gekregen van toenmalig minister van milieu Kelchtermans, ondanks een eerdere weigering van de provincie en ongunstige adviezen van o.a. de gemeente. Voor de omwonenden dreigt er daarom heel wat hinder te ontstaan in de vorm van stank, stof en lawaai. Op termijn zijn er echter problemen te vrezen voor het grondwater.

Kluwen van NV's

De verweving van belangen kwam aan het licht nadat een aantal lokale anti-stortkomitees uit Erpe-Mere, Westmalle, Zonnebeke en Meulebeke zich onder de koepel van Bond Beter Leefmilieu hadden verenigd om hun akties te coördineren. Telkens kwam men dezelfde namen en dezelfde firma's tegen die allemaal terug te voeren zijn tot de firma Koramic-Terca. De bestuurders van deze groep, Van Biervliet en Dumolin, hebben ook participaties in allerlei stortvennootschappen. Daarnaast heeft de NV Duvanco (letterlijk Dumolin-Van Biervliet en Co) een hele reeks filialen actief in steenbakkerijen, die allemaal potentiële stortterreinen zijn. Het is een kluwen van NV's waardoor het erg moeilijk is de echte schuldige met de vinger te wijzen. Een netwerk van firma's die te pas en te onpas verdwijnen en weer opduiken, zorgen ervoor dat de gewone burger steeds achterna hinkt bij het opvolgen van de konkrete dossiers.

Het gevolg is dat ze vaak de duimen moeten leggen tot schade voor de milieukwaliteit in het algemeen en die van de omwonende mensen in het bijzonder. De achterliggende strategie hierbij is: het moederbedrijf (hier: Koramic-Terca) werkt volgens de regels en beperkt zich tot het (weinig winstgevend) bakken van stenen; voor het (zéér winstgevend) gesjoemel met afval worden er verschillende kleine dochter-NV's opgericht. De winsten worden dan doorgesluisd naar de moedermaatschappij, terwijl de milieulasten op de gemeenschap worden afgewenteld.

Beleid gevraagd

De Bond Beter Leefmilieu is echter niet gekant tegen het ontginnen van kleilagen voor het maken van bakstenen. Dit moet echter wel gebeuren in uitvoering van een beleidsplan waarbij gekeken wordt naar de behoeften, de rendabiliteit en het milieu. BBL wil dan ook dat er wordt afgestapt van de automatische heropvulregel van putten waar de ontginning wordt stopgezet. Een konsekwent

bodemontginningsbeleid kan in Vlaanderen nog veel redden. Vele oude kleiputten kunnen immers eenvoudig tot prachtige natuurgebieden worden omgevormd.

Een toekomstgericht afvalbeleid vermijdt ook het storten van afval zoveel mogelijk en promoot recycling en afvalvoorkoming. Verder moet de milieu-inspektie versterkt worden, mogen milieumisdrijven niet meer door de vingers worden gezien of geseponeerd en moeten de ruim 500 Vlaamse 'black points' gesaneerd worden.

Tot slot waarschuwt de Bond Beter Leefmilieu ook nog voor de internationale verspreiding van het systeem. Koramic-Terca heeft een participatie van 80% genomen in de Tsjechoslovaakse steenbakkerijen. Dit Oosteuropese land kent niet toevallig een erg lakse milieuwetgeving...

Bart Boets

Met dank aan Rik De Baere (BBL), Filip De Bodt (vzw 't Uilekot), Hugo Boeykens (vzw Heidsie), Herman Vanhee (Meulebeke Stortvrij), Joris Van Wallegem (Anti-stortkomitee Zonnebeke), Gust Feyen (NAL), Paul Boonen en Jan Ottoy (Anti-stortkomitee Borsbeke-Burst) voor het geduldige "spitwerk".

Reaktie van Koramic-Terca

Amper één dag nadat de beschuldigingen van Bond Beter Leefmilieu en de verzamelde anti-stortkomitees in de kranten verscheen, reageerde de heer Dumolin namens Koramic-Terca via een grote advertentie in alle Vlaamse kranten, onder de titel "beweringen zijn geen feiten". Daarin wil de firma "de bewering ontkrachten als zouden de 35 productie-eenheden als dekmantel dienen voor stortactiviteiten". Immers, "nauwelijks 3% van de omzet van Koramic-Terca (8 miljard fr, nvdr) heeft betrekking op de afvalverwerking". Tenslotte beweert de firma dat "alle activiteiten (ook de afvalverwerking) bekend zijn en gebeuren in de meest strikte naleving van wet en reglementen".

Deze zogenaamde "rechtzetting" bewijst alleen maar wat de anti-stortkomitees al voorspelden: het moederbedrijf wast haar handen in onschuld, terwijl zij het vuile werk door anderen laat opknappen.

Tevens is het indirekt een schuldbekentenis. Als die stortplaatsen slechts 3% van de omzet uitmaken, waarom stoot Koramic-Terca ze dan niet af? De omwonenden en het milieu zouden de firma er erg dankbaar voor zijn.

(BB)

PRIKBORD

Solidaire ekonomie

Hefboom vzw streeft naar een ekonomie met respect voor mens en milieu, met aandacht voor de tewerkstelling van kansarmen. Deze solidaire ekonomie in Vlaanderen en Europa staat voor de grote uitdaging om echt impact te krijgen op het economisch gebeuren. Om hierover een gesprek te kunnen openen, organiseert Hefboom vzw een kollokwium. De aandacht gaat die dag vooral naar: konseptvorming Solidaire Economie; Europees netwerk voor een Solidaire en Alternatieve Economie; tewerkstelling van kansarmen anno 1992, actuele vragen en uitdagingen, binnen- en buitenlandse voorbeelden, noden en economisch instrumentarium; dialoog met beleidsinstanties.

Het kollokwium "Solidaire Economie... een hefboom naar werk" gaat door op donderdag 8 oktober 1992 in het auditorium van de brandweerkazerne, Heliavelaan 11, te 1210 Brussel.

Meer informatie krijg je bij Hefboom, Koningsstraat 171, 1210 Brussel (tel. 02/218.65.75).

Leefbare Doortochten

De innoverende aanpak van vzw Langzaam Verkeer op het gebied van de verkeersproblematiek ziet men o.a. aan het meerjarenprogramma "Leefbare Doortochten". Men voorziet jaarlijks in een reeks projecten die tot doel hebben de veiligheid en de leefbaarheid in de bebouwde kom te verhogen.

Op de studiedag van donderdag 24 september maakt men een tussenbalans op en wordt de filosofie van het programma toegelicht aan de hand van volgende thema's: de herstructurering van het wegbeeld ter bevordering van de leesbaarheid van de weg en het effect van maatregelen op snelheidsbeheersing, doorstroming en veiligheid. Deze studiedag is bedoeld voor gemeenten, provincies, studie-buro's, aannemers en verenigingen of instellingen die in de praktijk begaan zijn met deze problematiek. Afspraak in het Kultureel Centrum Zwaneberg, Bergstraat, Heist-op-den-Berg.

Meer informatie krijg je bij Langzaam Verkeer, Diestse Vest 82, te 3000 Leuven (tel. 016/23.94.65).

Jan Vanherk

Gewetensbezwaarde gezocht

Netwerk Vlaanderen zoekt een gewetensbezwaarde voor het uitbouwen van een dokumentatiebestand, de redactie van het ledenblad en het uitbouwen van het samenwerkingsverband, alsook voor administratieve ondersteuning. Je kan in dienst treden op 1 oktober 1992.

Wanneer je geïnteresseerd bent, neemt je contact op met Netwerk Vlaanderen Harenheidestraat 9, 1130 Brussel (tel. 02/245.12.60, Mario Laenen).

MILIEU & TOERISME

een uitgave van
Bond Beter leefmilieu

**Een "groene vakantie"
is een vakantie met veel natuur,
schoon vervoer en een verblijf dat
het leefmilieu in al zijn facetten ontziet.**

De vakantieperiode is voor veel mensen de uitgelezen tijd om ongestoord te luieren of bijzondere bezienswaardigheden te bezoeken. Sommigen laten zich daartoe onderdompelen in overvolle stranden, anderen zoeken daarentegen de vrije natuur en de rust op.

Kortom, ieder heeft zijn/haar eigen manier om de "batterijen" weer op te laden, eventjes te ontsnappen aan de dagelijkse werkstress. Immers, volgens antropologen gaat de mens op reis omdat hij zich niet gelukkig voelt in zijn leef- of werkomgeving. Deze jaarlijkse "spontane volksverhuizing" is dus

eigenlijk te vergelijken met een soort wereldse bedevaart, waarin de mens op zoek gaat naar die dingen die hij in zijn leven van alle dag moet missen: rust, afwisseling, avontuur, vrijheid, natuur en ontspanning.

Hierop wordt ingespeeld door een heuse toeristische industrie die in volle expansie is: momenteel telt men jaarlijks zo'n 2 miljard (!) vakantiever-plaatsingen; over tien jaar voorspelt men echter het dubbele... Zo is het toerisme op wereldvlak inmiddels uitgegroeid tot de tweede grootste industrietaak (na de olie-industrie) en zal het tegen het einde van deze eeuw waarschijnlijk de eerste plaats veroveren.

Maar zoals met zoveel massafenomenen is de druk op het milieu evenredig aan het succes. Immers, de toeristenindustrie wil zich altijd in de mooiste (vaak erg kwetsbare) landschappen nestelen. Neem daar nog de ongecontroleerde wildgroei bij en er biedt zich een erg somber toekomstbeeld aan voor milieu én toerisme.

Om dat te vermijden, moeten we dringend onze vakantie een andere bestemming geven (bij wijze van spreken dan). Een "groene vakantie" zou je kunnen omschrijven als een vakantie met veel natuur, schoon vervoer en een verblijf dat het milieu ontziet. Wat daar wél en níét bijhoort, lees je in de volgende bladzijden.

- p.2: aantasting fauna en flora
- p.3: vervuiling van het water
- p.4: vakantievervoer
- p.6: een ekologische afweging

ANTASTING FAUNA EN FLORA

Steeds meer vrije tijd brengen wij door in de natuur. Naaldbossen worden daarbij omgetoverd tot subtropische zwemparadijzen. Bossen veranderen in monotone rijen bungalows. En hoewel steeds meer aandacht wordt besteed aan de milieuproblematiek, beschouwen nog heel wat mensen bos en heide als een gratis sprookjespark waar 's nachts kabouterijtjes zorgen voor vuilnisophaling en herstellingswerken. Men beseft blijkbaar niet dat men daarmee juist datgene vernield waarvoor men zo'n bewondering heeft.

Of het nu aan de kust is, op het platteland of in de bergen, er worden steeds meer bossen omgehakt en stukjes natuur volgestort met beton voor de bouw of aanleg van hotels, vakantieverblijven, restaurants, sportakkommodatie, yachthavens, skipistes, wegen, parkings, luchthavens, enz. En dit alles om nóg meer toeristen te kunnen opvangen, die het ekologisch evenwicht nog meer verstoren door de uitlaatgassen van hun auto's en het afval dat ze achteloos achterlaten.

Ook de plantengroei heeft het zwaar te verduren. Sinds de komst van de mountain bike is de verleiding immers erg verleidelijk groot om de aangelegde paden te verlaten en de ongerepte natuur op te zoeken. En zelfs de meest onschuldige wandelaars vertrappelen ongewild zeldzame planten en rukken takken af. Daar komt nog bij dat bij de aanleg van een recreatiepark de

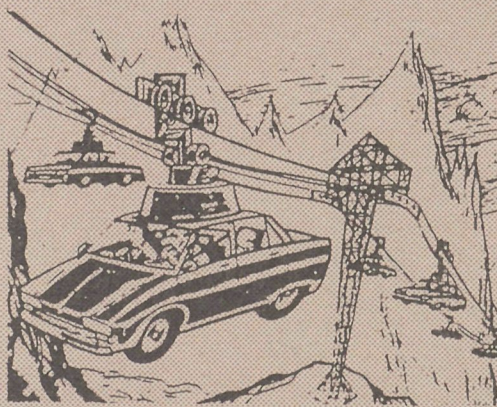
bodemstructuur grondig veranderd wordt door de zware graafmachines. Maar niet alleen het recreatiegebied zelf ondervindt hinder, ook de de aanpalende natuurgebieden worden verstoord door uitzwermende toeristen, lawaaiige radio's en het af- en aanrijdend verkeer.

Toeristen verstoren ook de levenswijze van de dieren: vakantiegangers vernielen vaak planten waar de dieren zich normaal mee voeden, jagen met hun lawaaiigheid de dieren op, om nog maar te zwijgen van de achtergelaten huisdieren... Klap op de vuurpijl is Spanje waar onschuldige dieren tot heuse toeristische attracties worden gebombardeerd: en dan denken we niet alleen aan de ziekelijke wreedheden bij stierengevechten, maar ook aan de gedrogeerde ezels, aapjes en beren die zich "gewillig" laten fotograferen aan de zijde van de zomergasten.

Een opsomming zonder einde als het ware. Toch zijn er goedkope en effectieve maatregelen denkbaar om recreatie en natuurbescherming hand in hand te laten gaan. Zo kunnen heel wat problemen voorkomen worden als de overheid en de projektontwikkelaars rekening gaan houden met de Milieu Effecten Rapporten. Men kan ook overwegen om in bepaalde zwaar toeristisch belaste gebieden een (winter)rustperiode in te laten zodat de planten en dieren terug op krachten kan komen. Ekologisch waardevolle gedeeltes van een bos kunnen ook eenvoudig onaantrekkelijk worden gemaakt voor recreanten (bv. door het graven van een brede greppel).

Sneeuwvakanties

Jaarlijks kunnen vijftig miljoen mensen niet aan de verleiding weerstaan om te gaan skiën, wellicht de grootste aantaster van fauna en flora. Elk jaar opnieuw trachten reisburo's ons met kleurrijke brochures naar de gezonde berglucht te lokken. Met alle gevolgen van dien. Zo dreigt bijvoorbeeld het eens zo maagdelijke Alpenlandschap er immers op enkele decennia tijd aan ten onder te gaan. Ook Oost-Europa tracht een graantje mee te pikken: wellicht zal ook het Slovaakse Tatra-gebergte opgeofferd worden aan de westerse skipret. De infrastructuur nodig voor de skisport verandert ganse landschappen in een esthetische ramp van beton: stalen pylonen, sleepliften,

hotels en hotelcomplexen. De enorme stroom toeristen brengt bergen afval met zich mee, uitlaatgassen van auto's werken de zure regen in de hand, het ongebreidelde zoutstrooien vervuult het

grondwater en beschadigt de kwetsbare plantengroei en tegenwoordig zorgen gigantische sneeuwmachines voor een kunstmatige verlenging van de winterperiode. ■

VERVUILING VAN HET WATER

Elk jaar opnieuw brengen heel wat mensen hun weekends en vakantie op of aan het water door. Of het nu rustig vissen is aan de waterkant, zeilen met een boot, surfen op een plank, zonnen op het strand, zwemmen in het water of gewoon lekker pootjebaden; allemaal hebben ze een gemeenschappelijk belang: zuiver en natuurlijk water.

Helaas begint dit de laatste jaren hoe langer hoe meer een zeldzaamheid te worden. In Vlaanderen alleen al zijn er zo'n 40.000 lozingspijpen die ervoor zorgen dat de waterkwaliteit van onze beken en rivieren op sommige plaatsen ronduit beschamend zijn. Nog al te veel industrieën lozen hun (vaak giftige) vuilvracht rechtstreeks in onze waterlopen. De landbouw doet daar nog een schepje bovenop door overbemesting en overmatig gebruik van pesticiden. Maar de grootste vervuiling (alleszins in de landelijke gebieden) komt van de riolen: in Vlaanderen komt nu nog ruim 75% (!) van het huishoudelijk afvalwater ongezuiverd in onze waterlopen terecht.

Het is dan ook terecht dat iedere rechtgeaarde vakantieganger zich hierover zorgen maakt. Waterverontreiniging is immers niet alleen een aantasting van ons milieu, maar bedreigt ook de toekomst van de waterrecreatie en zelfs onze eigen gezondheid. Het is daarom van het grootste belang dat de overheid de oorzaken van de watervervuiling stevig aanpakt.

Maar ook iedere vakantieganger kan bijdragen tot een betere waterkwaliteit, want hij brengt vaak zelf ook zijn geliefkoosde recreatieomgeving in gevaar, dikwijls zonder het zelf te weten. Mits enige praktische inspanningen kan men deze verontreiniging en verstoring aanzienlijk verminderen.

-zonnebaden

Respekteer het natuurschoon en de andere waterrekreanten. Laat geen afval achter, gooi er zeker niet in het water. In de meeste recreatiegebieden en aanlegplaatsen is genoeg infrastructuur voorzien voor de inzameling van afval. Beperk lawaaihinder, laat uw transsistorradio thuis.

Varen

X Lawaai draagt ver over het water en verstoot de leefomgeving van dieren. Beperk aldus geluidsoverlast door motoren en rumoerig gedrag.

X Zoek bij het aanmeren steeds voorziene plaatsen op. Schade aan waterplanten en oevervegetatie worden aldus tot een minimum beperkt.

X Vermijd onnodige vaarbewegingen nabij natuurgebieden met een rijke vegetatie en vogelpopulatie. Dit geldt ook voor recreatievijvers: intensief varen kan biotoopverandering tot gevolg hebben, broedvogels leggen er minder eieren door.

X Gemotoriseerd... respecteer de snelheidsbeperkingen. Een matige snelheid is trouwens steeds aangewezen om niet te veel (verontreinigd) slib op te warrelen en de natuurlijke oevers niet te eroderen.

X Schenk extra aandacht aan het sanitair afvalwater dat langs onderwatertoiletten rechtstreeks in het water terechtkomt. Vooral in jachthavens leidt een te hoge lozing hiervan ertoe dat het natuurlijk zelfreinigend vermogen overschreden worden: hygiënische problemen en zelfs overmatige algengroei zijn hiervan het gevolg. Maak gebruik van de sanitaire voorzieningen aan wal of gebruik chemische toiletten of een vuilwatertank die aan land geleegd kan worden.

-vissen

Eigenaardig is misschien wel dat niet zozeer het varen en zeilen, dan wel het sportvissen de meeste schade aanricht. Sportvissen kan leiden tot een snelle vermindering van de visstand en beschadiging van de oevervegetatie. Aan de oever van vijvers

**GEBRUIK VAN
ONDERWATERTOILETTEN
IS HIER NIET TOEGESTAAN**

Onze toiletvoorziening mag er wezen!

X Zorg dat er bij het onderhoud van je pleziervaartuig geen resten van onderhoudsprodukten in de bodem of het water terechtkomen. Zamel chemisch afval en olie apart in zodat het in een jachthaven of op een containerpark op de gepaste manier kan verwijderd worden. Spring voorzichtig om met het gebruik van aangroeiwerende verf.

X Ook bij de aankoop van watersportmateriaal kan men met het milieu rekening houden. Kies bij voorkeur surfplanken uit polystyreenschuim. Ga na of bij de produktie van het schuim plastic ozonvretende CFK's werden gebruikt. ■

zijn aanlegsteigers een ideale oplossing om deze schade te beperken. Zo heeft men dan maar één plaats waar de overbegroeiing wordt verstoord. Vissers kunnen tevens overschakelen op verzwarende zonder lood van het aas.

VAKANTIEVERVOER

Vakantie is voor velen synoniem voor verre reizen, vaak naar warmere oorden. Om op die bestemmingen te geraken nemen we dan vooral de auto. In milieu-opzicht is dit niet bepaald het properste vervoermiddel, en ook hoe langer hoe minder het comfortabelste (denk aan de Franse en Duitse verkeerschaos in de vakantie). Daarom zullen meer toeristen overschakelen op het vliegtuig. Maar ook dit is een erg ongelukkige keuze, zoals zal blijken. Schonere alternatieven zijn trein en fiets.

Het vrijetijdsverkeer zal in de komende decennia waarschijnlijk nog toenemen. De auto blijft daarbij een belangrijk vervoermiddel. Het kunnen meenemen van allerlei spullen, kosten, het aantal personen, de ongebondenheid en de privacy spelen hierin een grote rol.

Maar de gevolgen van het autoverkeer op het milieu zijn erg groot. Eén ervan springt dadelijk in het oog als je de straat op gaat: de plaats die de wegen innemen (de ruimteversnippering). Zo is in Vlaanderen 40% van het grondgebied in gebruik of bestemd voor urbanisatie, waaronder dus verkeersinfrastructuur. Verder ondervindt 20% van de bevolking hindervan autogeluid. De belangrijkste en minst in het oog springende milieubedreiging van het autoverkeer is echter zijn bijdrage aan de luchtvervuiling. De auto is namelijk verantwoordelijk voor 22% van het broeikas effect, voor minimum 20% van de zure regen en voor 55% van de smog (soort mist). Deze opsomming, om aan te tonen, dat als je milieuvriendelijk op reis wilt gaan, de auto thuis moet blijven.

Maar welke alternatieven zijn er voor verre bestemmingen? Het vliegtuig vervuult de lucht in verhouding (per kilometer, per reiziger) minder dan de auto, maar verbruikt (lees: verspilt) daarentegen ongehoord veel energie. De uitstoot van CO₂, NO_x en waterdamp op grote hoogte draagt toch voor minstens 2 tot 5% bij aan het broeikas effect. Ook is de luchtvaart verantwoordelijk voor 10 tot 20% van het schadelijke ozon op leefniveau.

Verder draagt zij bij tot de problemen met zure regen, vergroten van het gat in de ozonlaag, stank- en lawaaihinder, slaapverstoring met alle effecten vandien.

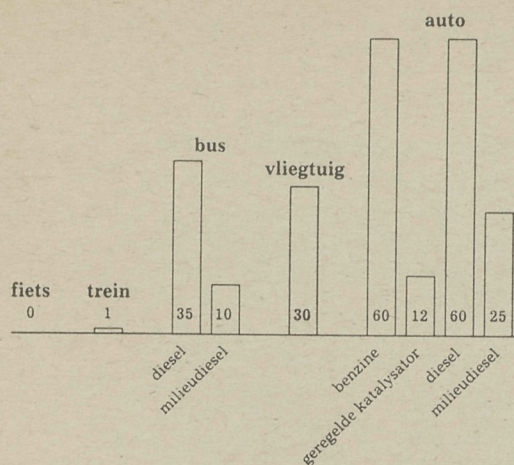
Verre vakanties vormen dus een flinke belasting voor het leefmilieu. Helaas is het alternatief (een minder vervuילend vliegtuig) nog ver weg. Toch is het haast de enige mogelijkheid om interkontinentaal te reizen (tenzij je veel geduld hebt en de boot neemt). Daarom moet je deze manier van reizen ook zoveel mogelijk beperken: bv. eens een interkontinentale vliegreis in de vijf jaar. Het vliegtuig is dus zeker niet properder dan de auto, zoals vele wel eens durven denken.

▲ milieuvriendelijkst ▲

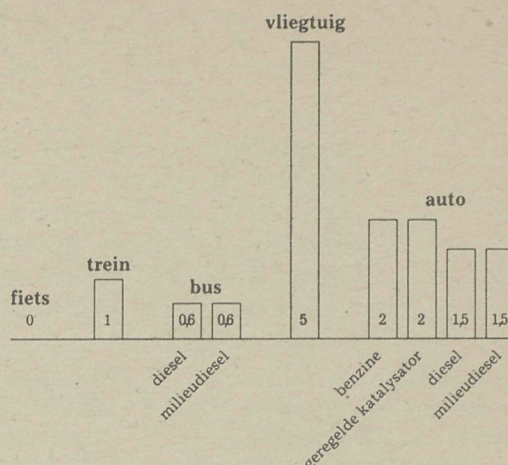
wandelen, fietsen, roeien, skateboarden, rolschaatsen
zeilen, surfen, paardrijden
trein, bus, snorfietsen
bromfietsen, boot met brandstofmotor
autotochten, mountain bikes, motorrijden, opgevoerd brommen
motorcrossen, auto, vliegen

▼ milieuonvriendelijkst ▼

Luchtvervuiling
(per reiziger, per kilometer)

Energieverbruik
(per reiziger, per kilometer)

Hoe moet je dan wel "proper" over een lange afstand reizen: wel tot 1.000 km is een handig en verantwoord alternatief 'de trein'. Vooral het reeds uitgebouwde hoge snelheidsnet in Frankrijk en Duitsland zijn onmiskenbaar goede alternatieven. Wat energie betreft is die zeker vijfmaal en wat luchtvervuiling betreft minstens twintigmaal schoner dan het vliegtuig. En nauwelijks trager, als je alle extra tijd (in- en uitchecken, vertragingen) van het vliegtuig meerekent.

De bus is een ander alternatief, maar dan moet je wel voor een schonere variant kiezen. de aardgasbus begint stilaan zijn intrede te doen in het openbaar vervoer, maar over lange vakantie-afstanden blijft deze bus nog even toekomstmuziek.

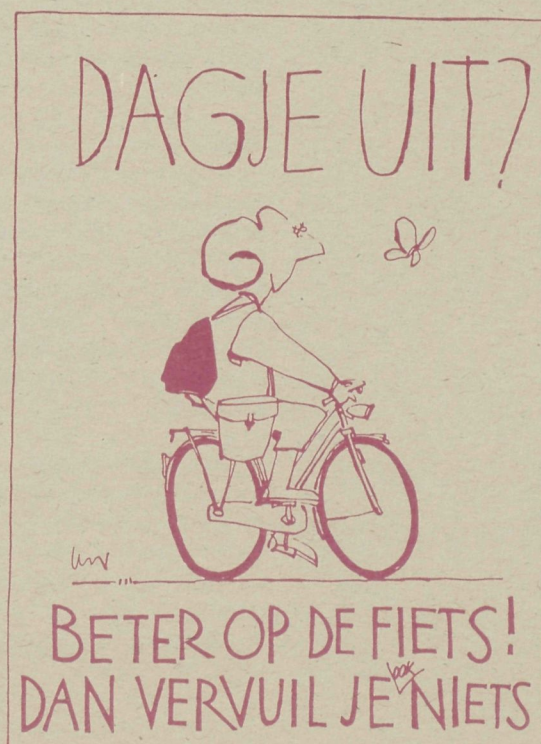
wie het milieu echt wil besparen kiest voor de fiets of gaat wandelen. Daarbij is zowel luchtvervuiling als energie-verbruik 'nihil'. Maar dan ben je wel beperkt tot ons eigen landje of onze buurlanden, maar dat kan ook best plezant zijn.

Ook voor je vervoer ter plaatse, kan je eens uitkijken naar de mogelijkheden van het openbaar vervoer, de fiets of gewoon lekker te voet. Ook dat kan een heel stuk schelen tegenover die vastgeroeste gewoonte van de auto.

Een pleidooi om niet meer op reis te gaan en thuis te blijven, willen we hier niet ten tonele voeren. Het is echter wel zinvol om voor je op reis vertrekt, na te gaan of je niet beter met een milieuvriendelijker vervoermiddel kan reizen, zoals de trein (bv. de auto-slaaptrein). Als je echter met de auto wil vertrekken... bel dan eerst eens naar Taxi-Stop. Deze organisatie biedt

het ganse jaar door lege plaatsen aan bij automobilisten die misschien ook naar jouw bestemming afreizen.

Als je toch beslist hebt om zelf met de wagen op reis te gaan, dan is je rijgedrag beslissend of je één derde meer of minder vervuult: snel optrekken, hoge snelheden aanhouden, "sportief rijden", zorgen ervoor dat je én meer brandstof verbruikt én meer vervuult.

EEN EKOLOGISCHE AFWEGING

Ekotoerisme is in. Immers, steeds meer mensen zoeken het 'groen' en het avontuur op, en vaak op eigen houtje. Soms worden daarbij de grenzen van het milieu overschreden. Het gaat 'm er echter om maat te houden en een evenwicht te vinden tussen de waarde van de ongerepte natuur, de noodzakelijke inkomsten voor natuurbeheer (bv. in de Derde Wereld) en de behoeften van de moderne eko-toerist.

Eko-toerisme

Er moet afgewogen worden hoeveel toeristen een eko-systeem kan verdragen zonder dat het wordt aangetast. Dit geldt niet alleen voor de exotische vakantiebestemmingen, maar ook dicht bij huis dreigen de nog overgebleven natuurgebieden te bezwijken onder het massatoerisme. Denk maar aan het Zwin, de Kalmthoutse heide of het recent 'ontdekte' Krekengebied. Deze ontwikkeling keert zich tegen ons. Dit pleit voor het realiseren van informatiepunten waar de toerist die op vakantie gaat de milieu-aspekten van zijn of haar reis onder ogen krijgt, met daaraan verbonden een aantal praktische tips. Bij ekotoerisme kan passieve recreatie makkelijk een actieve vorm krijgen: in vele binnen- en buitenlandse reservaten worden 's zomers vakantiecampen ingericht voor vrijwilligers die een handje willen uitsteken tijdens beheers- en onderhoudswerken.

Fietsvakanties

Een door en door groen tijdverdrijf: een vakantie op twee wielen kan een wereld doen opengaan en men kan overal heenfietsen, van Vlaanderen tot China. Milieuvriendelijk, geluidsloos, in direct contact met de omgeving en... zonder CO2-uitstoot.

Wandelen

Een groene wandeltocht is de beste manier om een landschap te leren kennen. Elke Vlaamse gemeente die zichzelf respecteerd bezit ondertussen wel één of meerdere wandelpaden. Ook de rijke wandelagenda's van natuurverenigingen bieden veel mogelijkheden. Via een uitgestippeld netwerk van Grote Routepaden kan men tevens de mooiste plekjes in binnen- en buitenland leren verkennen. Respekteer wel de aangeduide wandelpaden: het plattreden van kwetsbare biotopen kan veel schade aanrichten.

Walvistoerisme

Nu de commerciële walvisvaart zo goed als verleden tijd is, ontdekken veel landen dat walvissen toeristen trekken. Walvistoerisme is mogelijk in Canada, de Verenigde Staten en Mexico. Vooral in Californië moet men grijze walvissen stilaan beginnen afschermen tegen opdringerige toeristen.

Plattelandstoerisme

Een milieuvriendelijke bestemming: het verblijf op de boerderij is een alternatief voor diegene die uitgekeken is op de jachtige vakantieoord en de luxekampings. Kleinschalig en mensvriendelijk toerisme met nadruk op het behoud van het hoevepatrimonium. En actievelingen kunnen steeds terecht als vrijwilliger bij bergboeren en ekologische landbouwbedrijven.

Dierentuinen

Er zijn goede dierentuinen, slechte dierentuinen en afschuwelijke dierentuinen. De grote dierentuinen zoeken meer en meer naar het nabootsen van de natuurlijke leefomgeving van het dier. Dierentuinen spelen ook een belangrijke internationale rol in het behoud en de voortplanting van diersoortendie dreigen uit te sterven. Toch komt een bezoek aan een dierentuin pas tot zijn recht als je je laat vergezellen door een deskundige gids. U kan ook daarna een natuurfilm huren waarop de dieren in hun werkelijke leefomgeving te zien zijn.

Avontuurlijke vakanties

Voor wie terug naar de natuur wil, vormen avontuurlijke vakanties een geknipt aanbod. Wat dacht je van een survivaltocht in Groenland of een week trekking in de Balkan. Doch, avontuurlijke vakanties zijn niet altijd milieuvriendelijk. Het openrijten van ontsloten natuurgebieden met een krachtige 4x4 jeep lijkt wel de nieuwste drieste trend te zijn.

VAN DIVERSE REKREATIEVORMEN

ENJOYING THE COUNTRY AIR

Strandvakanties

Als eko-toerist hoeft een strandvakantie niet onmiddellijk taboe te zijn. Effe uitblazen tijdens een drukke vakantie doet deugd. Strandvakanties zijn op zich immers niet milieu-vervuilend tenzij de zandbak door te massaal bezoek omgetoverd wordt in een vuilbak. Vooral rond de Middellandse Zee moet je een proper strand wel eens met een vergrootglas gaan zoeken. Ook bij grote steden en riviermondingen is het water erg vaak vervuild: slechte rioolwaterzuivering, olie, algen, bacteriën en onzichtbare chemische stoffen zijn we nog lang niet kwijt.

Ga dus steeds na of het zwemwater geschikt is om te baden. U kan zo een onaangename darminfectie mee voorkomen.

Derde-Wereldreizen

Een ekologisch georiënteerde derde wereld-reis zorgt vaak voor de noodzakelijke inkomsten die lokaal nodig zijn voor het onderhoud van natuurparken. Zo kost het onderhoud van 1km² savanne in Afrika zowat 5.000 fr. per jaar. Door de stroom eko-toeristen stijgt de waarde van een natuurpark voor de bevolking waarvoor men er beter voor gaat zorgen. Nadeel is dat al die toeristen eveneens vliegvelden, wegen, hotels en winkels met zich meebrengen.

Safari's en expedities

Alle grote touroperators bieden safari's en andere wildlife-tours aan. Dergelijke vakanties moeten onder goed toezicht staan, anders is de kans op schade aan het milieu groot. Ga na of uw reisbureau wel voldoende aandacht hieraan besteed.

Kamperen

Wat kamperen aangenaam maakt is het nauwe contact met de natuur. Maar daardoor is het juist ook zo bedreigend voor die natuur. Voorkom daarom zoveel mogelijk afval en zorg dat het overige afval netjes verwijderd wordt. Verder moet je ook opletten met het sanitair afvalwater.

Divantoura
INTERNATIONAL ADVENTURE TRAVEL *****

**ORIGINELE TOURS, TREKS,
SAFARIS & EXPEDITIES IN
KLEINE, INTERNATIONALE GROEP**
ook in de winter!

Bagattenstraat 176 9000 GENT
Tel. 091/23 00 69
St. Jacobsmarkt 5 2000 ANTWERPEN
Tel. 03/233 19 16

MEER INFORMATIE

Bond Beter Leefmilieu
de koepel van de Vlaamse milieubeweging

Steun de Bond in zijn strijd voor een Beter Leefmilieu !

Neem een abonnement op het
maandblad **MILIEURAMA**

Boordevol praktische en actuele
milieu-informatie over Vlaanderen
en omgeving

Vraag een gratis proefnummer
of stort 500 fr (één jaar) op
rek. nr. 001-1475409-18

*Degelijke milieu-informatie voor
nog géén 10 fr per week !*

Nuttige adressen

Bond Beter Leefmilieu
Overwinningstraat 26
1060 Brussel

*Vlaamse Federatie
Plattelandstoerisme*
Minderbroederstraat 8
3000 Leuven

Te Voet
Sint-Jozefstraat 82
2018 Antwerpen

Grote Route-Paden
Van Stralenstraat 40
2060 Antwerpen

Vlaamse Wandelfederatie
Hoogstraat 166/2
3665 As

Elkore
Zwijnaardsesteenweg 546
9000 Gent

Lange Afstands Fietsroutes
Van Stralenstraat 40
2008 Antwerpen

Taxi Stop
Onderbergen 51
9000 Gent

Nuttige lectuur

"Vliegen en milieu" (brochure)
(Stichting Natuur en Milieu en WWF,
Utrecht, 1990)

Panda:
Toerisme en Natuurbehoud
(WWF, Brussel, april 1992)

Milieurama:
dossier vakantie
(BBL, Brussel, 1990/7-8)

Houd ons water schoon,
maak er een sport van (brochure)
(Ministerie Milieubeheer, 's Graven-
hage, 1991)

Elkington en Hailles:
Gids voor de groene konsument
(AWB, Utrecht, 1991)

Tijdschrift Recreatie en Toerisme
Postbus 93200
2509 BA Den Haag (NL)
070/314.62.31

Milieubiblioteek

De uitgebreide milieubiblioteek van
Bond Beter Leefmilieu is open van
maandag tot woensdag (9-17u).

KOLOFON

redactie:

Christine Beernaerts
Bart Boets
Rik De Baere
Danny Jacobs
Jan Vanherk

**eindredactie
en vormgeving:**
Bart Boets

uitgever:

Bond Beter Leefmilieu
Overwinningstraat 26
1060 Brussel
Tel. 02/539.22.17

uiteraard gedrukt op
kringlooppapier bij
Pandava, Ekeren

augustus 1992

met de steun van

FRONTLIJN

Ben je op zoek naar standpunten van de koepel van de Vlaamse milieubeweging (Bond Beter Leefmilieu) ? Dan ben je in deze rubriek op de juiste plaats. Een zeer vluchtig overzicht...

Een Pluralistisch Platform

Negen organisaties en federaties uit de 'nieuwe sociale bewegingen' hebben een Platform voor Pluralisme opgericht. Met dit Platform willen de organisaties hun standpunten wat meer op elkaar gaan afstemmen. In de Platformtekst worden vier uitgangspunten voor deze samenwerking opgesomd: sociale rechtvaardigheid en solidariteit, gelijkberechtiging, menselijke en maatschappelijke emancipatie en duurzame ontwikkeling. Vooral op vlak van dit laatste punt hoopt Bond Beter Leefmilieu zijn inspanningen een groter draagvlak te geven via dit samenwerkingsverband. De oproep van het Platform is vooral gericht naar andere progressieve krachten en vergelijkbare organisaties die werkzaam zijn onder de vleugels van één of andere zuil. Tevens zal het Platform op tijd en stond zich op pad begeven. Met één stem werd er alvast contact opgenomen met de verschillende partijvoorzitters en met de begrotingsministers om hun eisen kracht bij te zetten.

Raapzaadolie: landbouwdiesel ?

Bond Beter Leefmilieu en Natuurreservaten vzw verzetten zich hardnekkig tegenover enkele zgn. 'innoverende' ideeën binnen het Europees landbouwbeleid. Meer bepaald het gebruik van landbouwprodukten voor niet-voedingsdoeleinden (lees brandstof) kan hierbij niet door de beugel. De milieubeweging verwerpt de teelten van granen, suikerbieten en koolzaad als grondstof voor de productie van biologische brandstof. Zo is bio-ethanol minder milieu-vriendelijk dan men wel eens aanneemt. Om het te bekomen moet men er immers meer of ten minste evenveel energie instoppen, dan de eigenlijke calorische waarde van bio-ethanol. Deze energie-aanvoer gebeurt voor de helft onder de vorm van kunstmest, pesticiden en brandstoffen in de landbouw en voor de andere helft tijdens het productieproces. De vervanging van diesel door raapzaadolie vermindert het broeikas effect dus geenszins, leidt tot nog meer intensievere landbouw met een ongebreideld gebruik van pesticiden, want de produkten worden niet langer gebruikt voor voedingsdoeleinden.

Pluralistische koepels
gaan samenwerken
Sociale bewegingen
bundelen hun krachten

Maastricht: milieu stemt neen

Wat betekent het Verdrag van Maastricht voor het milieu en het Europees milieubeleid? In hoeverre komt dit verdrag tegemoet aan het wegwerken van het democratisch deficiet binnen de EG? Twee belangrijke vragen voor BBL. Reeds in 1990 werd vanuit de Europese milieubeweging sterk aangehouden op een "vergroening" van het Verdrag van Rome, het basisverdrag van de EEG. De milieubeweging had graag een aantal essentiële aanvullingen in dit verdrag opgenomen gezien rond de bescherming van het milieu en de volksgezondheid voor de huidige en de toekomstige generaties. Het Verdrag van Maastricht heeft in dit opzicht weinig vooruitgang geboekt. Alhoewel het milieubeleid nu expliciet wordt opgenomen als een activiteit binnen het EG-beleid (art.3), wordt duurzame ontwikkeling niet als een na te streven doelstelling ingebouwd. Economische groei, alhoewel duurzaam, blijft centraal staan (art.2). Tevens biedt het geen garanties dat de ingewikkelde besluitvormingsprocedure inzake milieuzaken wordt vereenvoudigd: de huidige samenwerkingsprocedure met het Europees parlement en de basis van een gekwalificeerde meerderheid van stemmen in de Ministerraad is zeer omslachtig. De huidige bevoegdheid slaat tevens enkel en alleen op een beperkt aantal maatregelen, vooral algemene actieprogramma's (bv. vijfde Milieu-actieprogramma). Verder is het Europees Parlement nog steeds niet gemachtigd om wetgevende initiatieven te ondernemen, noch krijgt het echt medebeslissingsrecht ten aanzien van de EG-wetgeving. De milieubeweging is dus niet tevreden met het Verdrag van Maastricht.

Kortrijk gapakt

In Kortrijk vatte de Interkommunale Leiedal het plan op om voor alle gemeenten van het arrondissement een Gemeenschappelijk Plan van Aanleg (ook wel eens GAPAK genoemd) op te maken. Men wilde zogenaamd "streven naar een zuiniger ruimtegebruik voor bewoning". Maar... Leiedal pleitte tevens voor een gevoelige uitbreiding van de industriegrond met zowat 500 ha. De BBL en de Zuidwestvlaamse natuur- en milieuverenigingen protesteerden dan ook fel tegen deze gigantische ondermijning van de gewestplannen.

Net als in de rest van Vlaanderen is ook in deze regio de druk van het bedrijfsleven op de resterende open ruimte groot. Verwonderlijk. Immers uit een recent onderzoek van de BBL blijkt dat Vlaanderen nog met een aanzienlijke leegstand van industrieterreinen heeft af te rekenen (zie volgende Milieurama). Kwantitatief is er op dit moment 39% meer industriële ruimte ter beschikking dan de bestaande planologische reserve. Met de bestaande industrieterreinen kan men nog 32 jaar voort. Vlaanderen heeft aldus niet zozeer nood aan nieuwe industrieterreinen dan wel aan een goed afgewogen structuurplan, waarin de Groene Hoofdstructuur als sektorplan moet geïntegreerd worden.

Mest in aktie

Vlaanderen werkt nog altijd aan een 'Mest-Aktieplan'. Ondertussen dumpen Nederlandse boeren hun overschotten bij ons over de grens. Anderhalf jaar na de goedkeuring van het dekreet is de mestbank nog steeds niet operationeel. De Stuurgroep Vlaamse Mestproblematiek (bestaande uit vertegenwoordigers van de landbouworganisaties, de milieubeweging en de wetenschappelijke wereld) zorgt voor de uitwerking van de praktische modaliteiten. De klassieke belangenstrijd tussen milieu en landbouw zorgt ervoor dat het geheel zeer stroef verloopt. Zo is men het nog steeds niet eens over de omvang van het totale mestoverschot in Vlaanderen. Volgens Luc Goeteyn van BBL zijn de bestaande statistieken daaromtrent met 20% onderschat en loopt de totale schade aan het milieu door mest op tot 1,2 tot 4,6 miljard fr. Bond Beter Leefmilieu pleit er dan ook voor dat het mestprobleem 'brongericht' wordt aangepakt. Een meersporenbeleid is ontoontbeerlijk: beperking van de produktiekapaciteit, verlaging van de mineralenuitstoot per dier door een andere voeding, een maximale vervanging van kunstmest door dierlijk mest en een sociaal aanvaardbare vermindering van de veestapel.

Danny Jacobs

Studeer zonder werkonderbreking met een part-time opleiding

HEILPRAKTIKER

een Europees medisch beroep met natuurgeneeskunde als uitgangspunt

HERBORIST

als u van de natuur en kruiden houdt

VOEDINGS- EN GEZONDHEIDSCONSULENT

voor actieve en creatieve mensen

OPLEIDINGEN IN ANTWERPEN EN GENT

Vraag vrijblijvend de studiegids aan!

EUROPESE AKADEMIE

voor complementaire geneeskunde

Amerikalei 40, 2000 Antwerpen

Secretariaat: tel. 011/35.52.46 of 011/35.52.59

EKO-TIPS

Hoe milieuvriendelijk bent u ?

test uzelf, als u durft tenminste...

U ergert zich misschien vaak aan het plastic wegwerp-gedrag van de buren, of aan de lozingen van een naburige fabriek. Terecht waarschijnlijk. Maar nu is de tijd aangebroken om zelf eens in eigen boezem te kijken. Wat brengt u er eigenlijk van terecht ? Hoeveel scoort u op onze milieumeter ? Bent u ook zo benieuwd naar het antwoord op deze vragen, wel vul dan snel (en eerlijk!) onderstaande test in en trek uw konklusies achteraf...

ENERGIE

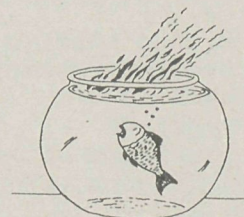
1. **Mijn huis is**
 - a. geïsoleerd met steenwol, kokos-vezel of glaswol
 - b. geïsoleerd met PUR-schuim
 - c. niet geïsoleerd
2. **Mijn ramen bestaan vooral uit**
 - a. dubbelglas
 - b. zowel dubbel als enkelglas
 - c. alleen enkelglas
3. **Wanneer ik het thuis kou heb,**
 - a. doe ik een warme trui aan
 - b. zet ik de verwarming hoger
 - c. steek ik de open haard aan
4. **Voor verlichting in de woonkamer gebruik ik**
 - a. vooral spaarlampen
 - b. de gewone gloeilampen
 - c. ook enkele 'spotlichten'
5. **Ik laat 's nachts licht in de gang branden**
 - a. nooit
 - b. soms/voor een tijdje
 - c. meestal
6. **Ik verwarm mijn huis met**
 - a. zonneënergie
 - b. gas
 - c. elektriciteit
 - d. mazout
 - e. kolen
7. **Hoeveel energie verbruikt u jaarlijks ? (totale jaarverbruik delen door aantal gezinsleden)**
 - a. gas: 1 pt per 100 m³
 - b. elektriciteit: 1 pt per 100 kWh
 - c. mazout: 2 pt per 100 l
 - d. ik heb er geen idee van

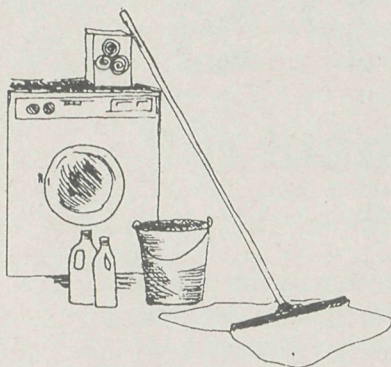
WATER

8. **Ik hou de stand van de watermeter bij**
 - a. ja en ik probeer te bezuinigen
 - b. maar ik let er verder niet zo op
 - c. nee
9. **Als ik mijn tanden poets, laat ik de kraan voortdurend lopen**
 - a. nee, ik gebruik een bekertje om te spoelen
 - b. soms wel eens
 - c. ja, altijd
10. **Afwassen doe ik**
 - a. met de hand
 - b. met de hand (en laat de kraan gedurig lopen)
 - c. met de afwasmachine

11. **Als ik de was doe,**
 - a. was ik alleen met een volle was-machine
 - b. doe ik soms wel eens een kleine was
 - c. doe ik bijna altijd kleine wasjes
12. **Voor mijn dagelijkse hygiëne,**
 - a. gebruik ik de wastafel en eens per week een bad of douche
 - b. regelmatig een douche
 - c. vrijwel altijd een ligbad
13. **Voor wastafel, douche, bad en toilet**
 - a. heb ik waterbesparende kranen of spaarknoppen
 - b. gebruik ik wel regenwater voor het toilet
 - c. doe ik gewoon zoals iedereen
14. **Voor het sproeien van planten en wassen van de auto**
 - a. gebruik ik regenwater
 - b. gebruik ik leidingwater maar erg zuinig
 - c. gebruik ik leidingwater

AFVAL

SCHOONMAAK

- 15. Wanneer ik de was doe,**
 a. gebruik ik zeep of half-synthetische waspoeders (type Ecover, Meta)
 b. fosfaatvrije waspoeders
 c. de traditionele waspoeders of vloeibare wasmiddelen
 d. gebruik ik ook een wasverzachter
- 16. De afwas doe ik**
 a. met vloeibare zeep of een half-synthetisch afwasmiddel (type Ecover, Meta)
 b. met fosfaatvrij afwasmiddel
 c. met de gewone afwasmiddelen (type Dreft)
- 17. De WC reinig ik**
 a. met een reiniger op basis van zeep of azijn
 b. met behulp van een WC-blokje
 c. met chloorhoudende WC-reinigers ('javel')
- 18. Ik maak de ruiten schoon**
 a. met een sopje van echte zeep
 b. met een scheutje milieuvriendelijk reinigingsmiddel
 c. met de traditionele schoonmaakmiddelen ('ammoniak' e.d.)
- 19. Hardnekkige vlekken verwijder ik met**
 a. bruine zeep of ossegezeep
 b. met vlekkenwater (zonder chloor)
 c. met chloorhoudende middelen ('javel'), o.a. in spuitbussen
- 20. Bij mijn wekelijkse grote schoonmaak (vloeren e.d.) gebruik ik**
 a. bruine zeep
 b. milieuvriendelijke allesreinigers
 c. traditionele middeltjes met chloor ('javel')

- 21. Wanneer ik inkopen doe,**
 a. neem ik altijd een boodschappentas mee
 b. neem ik papieren zakken uit de winkel
 c. neem ik plastic zakken uit de winkel
- 22. Ik koop frisdranken**
 a. altijd in statiegeld-flessen
 b. in verpakkingen die ik recy-kleer
 c. in verpakkingen die ik wegwerp (plastic, blik, drankkar-ton)
- 23. Groenten en vlees koop ik meestal**
 a. vers en zo mogelijk onverpakt
 b. in glas, plastic of blik
 c. in diepvriesvorm
- 24. Soep maak ik**
 a. meestal vers
 b. soms vers, soms uit blik
 c. meestal uit blik
- 25. Papier en glas**
 a. lever ik apart in en ik koop zelf ook kringlooppapier
 b. lever ik apart in
 c. geef ik helaas meestal mee met het huisvuil
- 26. Groenten-, fruit- en tuinafval**
 a. komposteer ik zelf
 b. lever ik apart in
 c. geef ik (helaas) meestal gewoon mee met het huisvuil
- 27. Chemisch afval (spuitbussen, batterijen, verf, schoonmaakmiddelen, medicijnen, buislampen, enz.)**
 a. vermijd ik indien mogelijk (bv. geen spuitbussen of wegwerpbatterijen in huis)
 b. lever ik allemaal apart in ('milieubox')
 c. geef ik (helaas) meestal met het huisvuil mee

- 28. Kleren en schoenen**
 a. koop ik meestal tweedehands
 b. koop ik meestal nieuw, maar laat ze herstellen of geef ze door aan familie of kennissen
 c. koop ik altijd nieuw en doe ze weg als ze versleten zijn
- 29. Meubels, vloerbedekking, elektrische apparaten (TV, hifi, keukens, schoonmaak)**
 a. koop ik meestal tweedehands
 b. koop ik altijd nieuw maar laat ze herstellen als ze kapot zijn
 c. koop ik altijd nieuw en doe ze direct weg als ze kapot zijn

VOEDING

- 30. Vlees (en/of kip) eet ik**
 a. zelden of nooit
 b. regelmatig
 c. (bijna) dagelijks
- 31. Groenten en fruit koop ik**
 a. altijd vers en enkel van het seizoen
 b. meestal vers maar let niet op het seizoen
 c. vaak in glas, blik of diepvries
- 32. Ik eet meestal**
 a. (onbespoten) groenten en fruit uit eigen tuin
 b. biologische groenten en fruit uit de winkel
 c. 'gewone' groenten en fruit
- 33. Kant-en-klaar maaltijden (pizza, vis, vlees) eet ik**
 a. nooit
 b. af en toe wel eens
 c. regelmatig

VERVOER

- 34. Om naar mijn werk te gaan,**
 a. ga ik te voet of met de fiets
 b. neem ik bus, tram of trein of doe ik aan carpooling
 c. neem ik in m'n eentje de auto
- 35. Wat het openbaar vervoer betreft,**
 a. ik heb een abonnement
 b. ik ben 'n regelmatig gebruiker
 c. ik maak er zelden gebruik van
- 36. Mijn auto rijdt op**
 a. LPG of loodvrije benzine met katalysator
 b. loodhoudende benzine
 c. diesel

37. Mijn vakantie-reizen deed ik de afgelopen twee jaar

- a. keer per fiets of te voet
- b. keer per trein
- c. keer per bus
- d. keer per auto
- e. keer per vliegtuig (inter-kontinentaal telt dubbel)

38. Hoeveel kilometer legt u jaarlijks af met de auto?

- a. km
- b. met LPG: -10%
- c. met katalysator: -10%
- d. ik heb er geen idee van

VARIA

39. Wat (schrijf-, WC-,...)papier betreft gebruik ik

- a. meestal kringlooppapier
- b. niet-chloorgebleekt papier
- c. gewoon wit of gekleurd papier

40. Ik drink water

- a. uit de kraan of glazen statiegeld-flessen
- b. uit wegwerp plastic-flessen van PET (laspunt op bodem)
- c. uit wegwerp plastic-flessen van PVC (Franse merken met laslijn op de bodem)

41. Ik drink melk/fruitsap

- a. vers of uit glazen statiegeld-flessen
- b. uit glazen of plastic wegwerp-flessen
- c. uit drankkartons

42. De batterijtjes in huis (zaklamp, speelgoed, afstandsbediening, wekker, e.d.) zijn

- a. heroplaadbare batterijtjes
- b. zgn. 'groene' batterijtjes
- c. gewone wegwerpbatterijtjes

43. De raamkozijnen zijn

- a. van Europees naaldhout
- b. van Noordamerikaans hard-hout (o.a. 'redwood')
- c. van tropisch hardhout, aluminium of PVC-plastic

44. Bij cosmetika (parfum, after-shave, zeep)

- a. let ik heel erg op de samenstelling en de verpakking (type Body Shop)
- b. let ik soms wel eens op de verpakking en samenstelling (type Yves Rocher)
- c. koop ik ook wel eens spuitbussen (haarlak, scheerzeep)

45. Het milieu ligt mij nauw aan het hart en

- a. ik zet mij actief in bij een (plaatselijke) milieuvereniging
- b. ik steun de milieugroepen regelmatig financieel
- c. maar ik doe verder niets

door Bart Boets

WAARDERING

minder dan 80 punten: zeer milieuvriendelijk

Een ongelooflijke score. Moest iedereen zoals u leven dan zou de Bond Beter Leefmilieu overbodig zijn.

81-120 punten: milieuvriendelijk

Heeft u niet eerder dat aangeduid waarvan u weet dat het beter scoort? Nee?! Awel, proficiat dan. Doe zo verder en een bank vooruit.

121-150 punten: enigszins milieuvriendelijk

U tracht zoveel mogelijk met het leefmilieu rekening te houden. Toch kan er het één en ander nog verbeteren. Ga zelf eens na wat.

151-200 punten: gemiddeld

U vindt het milieu misschien wel belangrijk, maar de praktijk laat eigenlijk wat te wensen over. Schaf je het Milieuhuishoudboekje van BBL eens aan (360 fr). Mettertijd wordt het zeker een goede gewoonte.

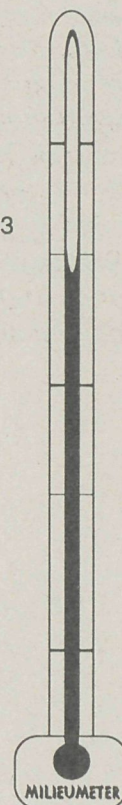
méer dan 200 punten: niet milieuvriendelijk

Sorry, maar uw levenswandel heeft nogal wat impact op het milieu. Het gaat niet op altijd de industrie of de landbouw de schuld te geven. Draag zelf ook je steentje bij. Wist je dat de meeste luchtvervuiling voortkomt van verwarming en autoverkeer?

Uitslagen van de milieu-test

Tel je (straf)punten samen en kijk in welke categorie je thuishoort.

	a	b	c	d	e
ENERGIE					
1	1	3	9		
2	1	3	5		
3	0	4	7		
4	1	3	5		
5	0	1	3		
6	0	2	8	10	15
7	-	-	-	12	
WATER					
8	1	4	6		
9	0	1	3		
10	1	2	5		
11	2	4	5		
12	1	3	4		
13	1	1	4		
14	0	1	3		
SCHOONMAAK					
15	1	2	4	+ 3	
16	1	2	3		
17	1	2	4		
18	1	2	4		
19	1	2	4		
20	1	2	5		
AFVAL					
21	0	2	4		
22	1	3	4		
23	1	4	5		
24	1	2	4		
25	1	2	4		
26	0	1	3		
27	2	3	5		
28	1	2	3		
29	1	2	4		
VOEDING					
30	0	3	4		
31	1	2	4		
32	1	1	3		
33	0	2	3		
VERVOER					
34	0	2	5		
35	1	2	4		
36	2	4	7		
37	0	1	2	3	4 p
38	2 pt / 1000km			30	
VARIA					
39	1	2	4		
40	1	3	5		
41	1	3	4		
42	2	4	5		
43	1	3	7		
44	1	3	5		
45	0	1	3		

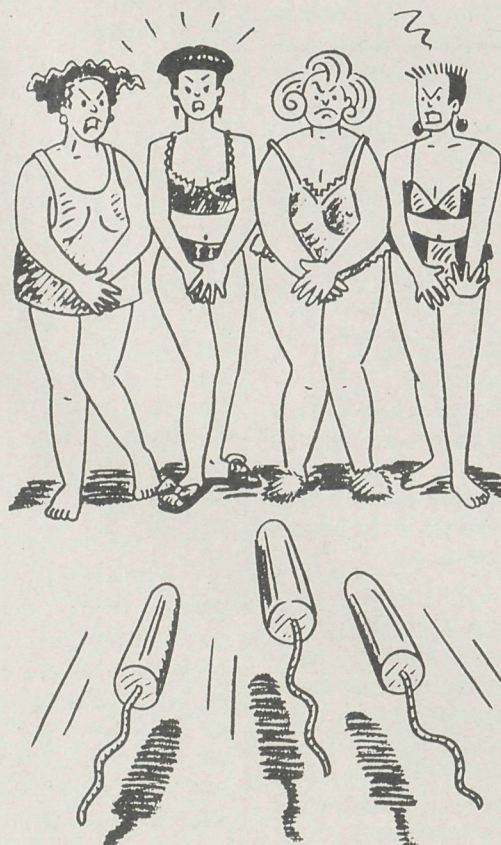

De schadelijkheid van het witte hygiënisch papier

Wit: niet zo onschuldig...

Wit papier, witte koffiefilterzakjes, een witte keukenrol, wit toiletpapier, witte papieren zakdoeken, wit maandverband, witte tampons, witte luiers. Wit is de kleur van de onschuld. Maar niks is minder onschuldig in dit geval. Deze superwitte produkten worden immers gebleekt met chloorgas. Hierbij worden dioxines gevormd, één van de giftigste produkten ooit door de mens gemaakt.

Toch worden de gevolgen voor milieu en gezondheid van dit witte hygiënische papier angstvallig verzwegen in de media. Blijkbaar is een onderwerp als menstruatie nog steeds taboe anno 1992. Ten onrechte, want de productie en het afval van o.a. maandverband, tampons en luiers, zijn niet bepaald fris.

Vrijheid

Momenteel gebruiken 80% van de vrouwen maandverband en "slechts" 20% tampons. Tamponmarktleider Tampax startte onlangs met een grootse media-campagne (niet alleen in de "geheime pagina's" van de vrouwenbladen, maar ook op grote reclamepanelen) om het marktaandeel van de tampons te vergroten, onder de welluidende slogan "Waarom je die vrijheid ontzeggen?"

Toch zijn tampons niet zo onschuldig als de producenten het wel voorstellen. In het begin van de jaren tachtig kwamen tampons in opspraak in de Verenigde Staten toen er een mogelijk verband gelegd werd tussen het gebruik van tampons en het Toxische Shock Syndroom (TSS of ook 'tamponziekte' genoemd), een bacteriële infectie met vaak dodelijke afloop. Omdat vooral jonge meisjes tampons gebruiken (met hoge absorptiegraad), zijn zij vaak het slachtoffer hiervan. In onze contreien zijn nog geen gevallen van TSS bekend, maar dit kan verklaard worden doordat de klachten die met TSS gepaard gaan (zoals spierpijn, buikpijn, diarree, duizeligheid en hoofdpijn), nu eenmaal ongemakken zijn die vrouwen verwachten tijdens hun menstruatie.

Allegaatje

Veel jonge vrouwen schakelen op een bepaalde leeftijd terug over op het gebruik van maandverband wanneer (eventueel na het krijgen van kinderen) problemen van gynaekologische aard optreden. Tampons hebben immers het effect van een vreemd lichaam: het afweersysteem treedt in werking. Dit betekent een extra belasting voor het lichaam die vermijden kan worden en voor sommigen de druppel is die de reeds overvolle emmer doet overlopen. Niet ten onrechte.

Zowel tampons als maandverband zijn immers een allegaatje van chemische produkten. De meest gevaarlijke zijn waarschijnlijk wel de dioxines. Deze zijn chloorderivaten die voor heel wat milieuproblemen zorgen, maar waarvan ook resten achterblijven in het eindprodukt. De dioxine komt dan bij gebruik weer vrij, bv. bij het koffiezetten met witte filterzakjes. Maar we vinden ze ook terug in wit papier, keukenrollen, toiletpapier, papieren zakdoekjes, maandverband, tampons en zelfs luiers. Het is onthutsend te bedenken dat ook een baby al van bij zijn geboorte gekonfronteerd wordt met onze niets ontziende en letterlijk giftige konsumptiemaatschappij via dioxine bevattende luiers. Maar eigenlijk is hij al met het goede vertrouwd ver voor zijn geboorte, reeds van bij de konseptie via residu's in het lichaam van zijn moeder door gebruik van tampons en maandverbanden...

Niet verplicht

Fabrikanten zijn voorlopig echter niet verplicht (althans niet in Europa, wel in de VS en Canada) om de ingrediënten op de verpakking te vermelden. Vreemd is dat in

Duitsland, Oostenrijk en Zweden met chloorgas gebleekte luiers wel verboden zijn, en tampons en maandverband niet ! Een Europese Richtlijn zal fabrikanten over een paar jaar verplichten ingrediënten op de verpakking te vermelden. Maar tampons vallen (andermaal) niet onder deze richtlijn. Enkel in Japan worden de gezondheidseffecten van tampons serieus genomen: daar worden ze steriel verkocht. Hier worden ze wel afzonderlijk verpakt maar dit betekent niet dat ze steriel zijn ! Tampons worden gemaakt van een mengsel van katoen en rayon, een kunstvezel op basis van bewerkte pulp. In katoen kunnen resten van bestrijdingsmiddelen voorkomen en bij rayonproductie wordt nog wel met chloorhoudende middelen (chloordioxide) gebleekt.

Bleken met chloor

Waarom gebruikt men eigenlijk chloor voor het bleken ? Het bleken met chloorgas of chloordioxide geeft een mooie witte kleur. Voor maandverbanden en tampons is dit heel belangrijk volgens de producenten, want dat geeft een hygiënische indruk. Bovendien is chloor een produkt dat vrijwel onbeperkt voorradig is, gemakkelijk te maken (het wordt gewonnen uit pek), goedkoop en reactief. In de natuur komen ook ettelijke chloorverbindingen voor die echter niet zo stabiel zijn. Het grote verschil tussen de kunstmatige en de natuurlijke organische verbindingen is de stabiliteit en giftigheid. De kunstmatige chloorverbindingen werden destijds hierop geselecteerd. Ze worden gebruikt in geneesmiddelen, pesticiden en in plastics (nl. het beruchte PVC, polyvinylchloride). Chloor is dan ook niet meer weg te denken uit het chemische wereldje.

Toch is de milieubeweging tegen het bleken met chloor. Het veroorzaakt de laatste tijd immers heel wat milieuproblemen. De chloorproductie is namelijk erg vervuwend: ze slokt hopen energie op en loost zeer giftige stoffen in lucht en water. Bovendien zijn ze in de afvalfase moeilijk afbreekbaar wanneer ze gestort worden. Bij het verbranden komen er (nog maar eens) giftige stoffen vrij (o.a. dioxine). En er belanden nogal wat chloorgebleekte produkten op de afvalberg. Zo gooit elke vrouw gedurende een periode van 30 jaar gemiddeld zo'n 10.000 tampons en maandverbanden weg, goed voor 150 kilo tampons tot 700 kilo maandverband. Maar dit valt in het niet bij de ruim 2.400 kilo aan wegwerpluiers die een baby in ongeveer 2,5 jaar gebruikt...

Het bleken kan echter ook met waterstofperoxide gebeuren. Het is dan wel niet "perfekt wit", maar het is alleszins minder belastend voor het milieu.

WEN

In Engeland is men niet blijven stilzitten. WEN (Women's Environmental Network, de Londense vrouw & milieu organisatie) lanceerde er een heuse protestkampanje: tienduizenden vrouwen schreven brieven naar de industrie, het Parlement en Ministerie van milieu. De industrie repliceerde dat de konsument nu eenmaal superwitte produkten wil. Ook zou het bleken nodig zijn om bacteriën te doden. Maar het bleek dat vrouwen zelf de kleur minder interessant vonden dan de chemische samenstelling. De witheid van de produkten zegt nu eenmaal niks over de zuiverheid. In feite geldt: hoe witter, hoe schadelijker.

Echt nodig ?

De WEN-kampanje betekende het einde van het superwitte maandverband (gebleekt met chloorgas) in Engeland. Men is er overgestapt op het bleken met chloordioxide, wat minder gevaarlijk en vervuilend is dan chloorgas. Toch zijn er nog chloorbestanddelen aanwezig en leveren ze nog dioxines op (volgens de industrie in nauwelijks meetbare hoeveelheden). Bij de fabricage van tampons is het probleem van de bleking nog moeilijker, o.m. door het aanwezige rayon. Een Brits bedrijf (Bodywise) maakt tampons uitsluitend gebleekt met waterstofperoxide en geheel van katoenen grondstof. Het bedrijf zegt ook erop te letten dat de katoen afkomstig is van een land dat de internationale voorschriften voor gebruik van bestrijdingsmiddelen nakomt. Toch adviseert het bedrijf vrouwen met klem om tampons alleen te gebruiken als het echt nodig is: "Het is niet slim tijdens de lichtere dagen en 's nachts tampons te gebruiken. Kies altijd een zo klein mogelijke tampon, zodat zo min mogelijk lichaamseigen stoffen worden opgezogen".

Wegwerp

Naast tampons, maandverband en luiers is er ook nog heel wat ander hygiënisch papier op de markt. Denk maar aan koffiefilters, keukenrol, toiletpapier, papieren zakdoekjes, papieren tafellakens, kartonnen bekertjes en borden tot zelfs een papieren overtrek voor de WC-bril. Het gaat hierbij per definitie om wegwerp-producten die niet gerecycled kunnen worden. Sommige producten zijn totaal overbodig (bv. overtrek voor WC-bril, tafellakens, bekertjes en borden), anderen kunnen dan weer in

Luiers

Luiers worden gemaakt van uitgekamde cellulose. Witheid en stevigheid spelen hier nauwelijks een rol. De nieuwe uiterst absorberende luiers bevatten acrylpolymere, waarvan de gevolgen op lange termijn op de gezondheid onbekend zijn. Sinds er dioxines in de samenstelling van papieren luiers zijn ontdekt, worden in Zweden en enkele andere landen alleen nog chloorvrij gebleekte luiers verkocht.

Maandverband

Alle artikelen voor vrouwelijke hygiëne kunnen gemaakt worden uit chloorvrij gebleekte cellulose maar die is slechts beperkt verkrijgbaar in België. Nochtans kan men reeds in vele Europese landen chloorvrij gebleekt maandverband kopen. Voor het klassieke maandverband kan men kiezen tussen geparfumeerd of niet, met deodorant of zonder. Deodorant die bacteriën en andere mikro-organismen doodt, bevat vaak organochloorverbindingen. Men gebruikt dus eigenlijk dezelfde middelen als die welke bij het bleken met chloor worden gevormd. Men zou de voorkeur moeten geven aan hygiënische artikelen die chloorvrij zijn gebleekt, niet-geparfumeerd en zonder deodorant.

Tampons

"Normale" tampons worden uit katoen gemaakt. "Super"-tampons zijn gemaakt uit rayon en katoen. Rayon is een soort sterk absorberende kunstzijde en wordt bijna altijd gemaakt uit sterk met chloorgebleekte cellulose, die door chemische middelen opgelost wordt en vervolgens gesponnen. De aanwezigheid van organochloorverbindingen in tampons hebben enkele Zweedse wetenschappers ertoe gebracht om het verband te leggen tussen kanker aan de baarmoederhals en het gebruik van tampons. Bovendien werken tampons uitdroging van de vagina en inwendige letsels in de hand.

Uit: "Papier" (Greenpeace, 1992)

de meeste gevallen vervangen worden door minder schadelijke versies. Zo zijn er ongebleekte koffiefilters of (nog beter) nylon filters voor meermalig gebruik. Ook de zakdoekjes en het keukenpapier kan men beter vervangen door uitwasbare stoffen. Het toiletpapier tenslotte kan men ook kopen in niet-chloorgebleekt of ongebleekt kringlooppapier; tegenwoordig zijn die even zacht als het traditionele. Gekleurd toiletpapier is ook uit den boze.

Onduidelijk

Hoe staat de Belgische consument er nu voor? Zijn er alternatieven verkrijgbaar? Wel, de situatie is bij ons erg onduidelijk. De fabrikanten van hygiënisch papier schermen nog wel met het argument dat "de consumenten perfect witte producten vragen", maar sommigen onder hen zien in dat dat niet lang meer zal opgaan. Immers, steeds meer consumenten zijn geïnformeerd over de schadelijke gevolgen, en de vraag naar minder schadelijke producten stijgt evenredig.

Er komt dus beweging in, ook bij ons. Er zijn reeds luiers en maandverbanden te verkrijgen met de vermelding "chloorvrij gebleekt". Keuken- en toiletpapier is er ook te krijgen in kringloopuitvoering. Maar eenvormige informatie is er echter niet. Zo maakt Page reclame voor haar toiletpapier uit 100% gerecykleerd papier, maar vermeldt niet waar het papier van afkomstig is (post- of prekonsumptie) en hoe het gebleekt is. Dit wordt uiteraard in de hand gewerkt door de wetgeving die hopeloos achterop blijft hinken.

**Moniek De Clercq
Bart Boets**

Bronnen:

Natuuren Techniek 3/92, Greenpeace '92, Opzij 3/92, Trends 4/92

Chloorvrij

Sinds enkele weken wordt door een Vlaamse firma chloorvrij, enkel met oxyde gebleekte maandverbanden en inlegkruisjes aangemaakt. Als we afgaan op de bijhorende informatiefolder kunnen we stellen dat het wellicht het milieu- en gezondheidsvriendelijkst produkt is in zijn soort, in België en Nederland. Ze hebben de kleur van de ongebleekte koffiefilters die reeds koerant in de handel zijn. In Duitsland, waar de normen heel wat hoger zijn, worden ze reeds verkocht. De verkoop in België start in de periode maart-april onder de naam Helen Harper.

Meriana-winkels die bovenvermelde 'milieu- en gezondheidsvriendelijke' maandverbanden en inlegkruisjes verdelen:

- Sijsele (8340), Gentsesteenweg 116, 050/35.25.07.
- Roeselare (8800) Brugsesteenweg 336, 051/24.06.99
- Oudenaarde (9700) Kattestraat 24, 055/31.26.03
- Gent (5900) Afrikalaan 200, 091/51.53.88
- Sint Niklaas (9100) Zonneken 5, 03/766.30.24
- Buggenhout (9255) Gendhof 3, 052/33.03.90.28
- Antwerpen (2018) Lange Lozanastraat 215, 03/238.94.74
- Namen (5000) 320 chaussee de Dinant 081/22.96.09
- Luik (4000) Rue Louvrex 44, 041/21.21.83

Warenhuis-test

Milieurama ging in juli op bezoek bij vier grootwarenhuizen in het Leuvense: GB, Delhaize, Colruyt en Aldi. De volgende merken leveren minder schadelijke produkten voor hygiënisch papier. Het beste is nog 100% kringloop én ongebleekt (in vet).

Filterzakjes:

Melitta natuurpapier (GB, Delh., Colruyt)

Keukenpapier:

Page 100% kringloop (GB, Delhaize)

LISA Green 100% kringloop, ongebleekt (Colruyt)

Page 100% kringloop (Colruyt)

Toiletpapier:

Delhaize 100% zonder bleekmiddel (Delhaize)

Fair 100% zonder bleekmiddel (Delhaize)

Page 100% kringloop (Delhaize, Colruyt)

Econom 100% recyklage (Colruyt)

LISA Green 100% kringloop, ongebleekt (Colruyt)

GB 100% ongebleekt (GB)

Papieren zakdoekjes:

Kleenex zuurstof gebleekt (GB, Delh., Colruyt)

Tempo zuurstof gebleekt (Colruyt)

Page 100% gerecykleerd (GB)

Maandverband/inlegkruisjes:

Kotex geen toeg. witmakers (GB, Delh., Colruyt)

Libresse zonder chloorgebleekt (Colruyt)

Loft niet chloor-gebleekt (Aldi)

Mimosept 100% niet chloor-gebleekt (Delh., Colruyt)

Helen Harper: niet-chloorgebleekt (Delhaize)

Luiers:

Helen Harper: niet-chloorgebleekt (Colruyt)

Libero niet-chloorgebleekt (Delhaize)

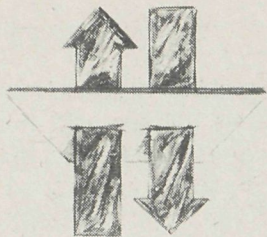
Delhaize niet-chloorgebleekt (Delhaize)

Broekies zonder chloorgas gebleekt (Aldi)

Tampons:

alle merken zijn schadelijk !!!

(BB)

In deze rubriek geeft Bond Beter Leefmilieu als koepel van de milieubeweging aan zijn ledenverenigingen een platform naar het grote publiek.

LEDENBLAD

Afvalverbranding

Precies één jaar na zijn bezoek aan enkele Brusselse ministers is de Amerikaanse afvalspecialist Paul Connett ontgoocheld teruggekomen naar Brussel: het kersverse Brusselse afvalplan blijft immers opteren voor afvalverbranding. Deze gemakkelijkheidsoplossing vormt echter ook een groot gevaar voor de volksgezondheid. De Brusselse ministers legden met deze beslissing niet alleen de waarschuwingen van Connett i.v.m. de volksgezondheid naast zich neer, maar negeerden ook de diverse recyclage- en preventiealternatieven die Connett bij zijn vorig bezoek had uitgetekend voor het Brussels gewest, alsook de overgrote meerderheid van de officiële bezwaarschriften uit het openbaar onderzoek die zich uitspraken tegen elke vorm van afvalverbranding (geen nieuwe ovens en de bestaande op termijn sluiten). De afvalministers Hotyat en Gosuin lieten echter weten dat dit "niet haalbaar" was en stelden een nieuw afvalplan op met zelfs nog een uitbreiding van

de afvalverbranding: een 4de oven blijft mogelijk, er komen zelfs nieuwe ovens voor ziekenhuisafval en slib en het industrieel afval wordt naar ovens elders gestuurd. Recente gegevens van het Amerikaanse Milieuburo EPA wijzen er echter op dat er geen veilige dioxine-norm bestaat. Dosissen 100 maal lager dan de "aanvaarde" kankerverwekkende dosis kunnen al aanleiding geven tot indringende gezondheidseffekten. Vermits de bestaande oven in Brussel de belangrijkste puntbron van dioxines in België is en hierdoor niet alleen de gezondheid van Brusselaars maar ook van Vlamingen en Walen bedreigt, overstijgt de problematiek de Brusselse bevoegdheid. Greenpeace vraagt daarom aan minister van volksgezondheid Onkelinx een standpunt in te nemen. Greenpeace is van mening dat er geen enkele beslissing over afvalovens kan genomen worden (ook niet over de nieuwe oven in Tessenlo) zonder dat harde wetenschappelijke gegevens over dioxines zijn verzameld en vertaald naar een reductiebeleid.

NATUUR RESERVATEN

Ruilverkavelingen

De Vlaamse landmaatschappij is begonnen met een promotieronde over de "ruilverkavelingen nieuwe stijl". Natuurreservaten vzw zit niet direkt op dezelfde golf. Dat men bij ruilverkavelingen de gevolgen van de ingreep op de natuur probeert te temperen, gebeurt echter nog maar schorvoetend. Dit gaat duidelijk nog niet ver genoeg. Natuurreservaten stelt dan ook dat ofwel de ruilverkaveling ingepast moet worden in de landinrichting om zo de natuur en de landschapselementen te versterken, ofwel gestopt moet worden met de verkavelingen.

Verdere informatie en standpunten kunnen worden opgevraagd op het sekretariaat van Natuurreservaten vzw, Kon. St.-Mariastr. 105, 1030 Brussel (tel. 02/245.43.00, Hilde Bigaré).

GREENPEACE

Conservare '93

Projecten tot behoud van het industrieel en technologisch erfgoed krijgen plots met problemen uit een onverwachte hoek af te rekenen. Heel wat van deze terreinen blijken namelijk grondig vervuild te zijn en zouden eigenlijk afgegraven moeten worden, wat de verdwijning van de site impliceert. Bovendien kan men niet zomaar nieuwe industrieën beginnen op deze vervuilde gronden. De milieuwetgeving en de wetgeving op de arbeidsbescherming laten dit niet toe. Daarnaast dient ook nog aangestipt dat de studie van oude industriële processen inzicht kan bijbrengen in de milieuerfenis. Rond deze thema's zal de Vlaamse Vereniging voor Industriële Archeologie op vrijdag 15 en zaterdag 16 oktober 1993 een internationaal werk-kollokwium organiseren in Oostende in het kader van "Conservare '93". *Wie informatie wil of een werkdokument wil voorleggen, neemt contact op met VVIA, Postbus 30, 9000 Gent-12 (tel. 056/35.91.02).*

Inheemse Volkeren

De Amerikaanse Indianen stellen klaar en duidelijk dat 500 jaar Columbus niet zomaar gevierd mag worden. Veel van wat de Indianen in de loop der eeuwen is overkomen, vindt nog steeds plaats. Ook de Belgische olie-multinational Petrofina is een voorbeeld van zo'n hongerige wolf die grondstoffen (olie en gas) zoekt in de gebieden van de Indianen. De Blackfeet-Indianen die door deze firma bedreigd worden, roepen dan ook op om akties tegen Petrofina te ondernemen. KWIA (Steungroep Inheemse Volkeren) zet via

allerlei akties Petrofina nu onder druk.

Enkele KWIA-akties tegen andere bedrijven werden reeds met succes afgesloten: het Belgische SECA en zijn moedermaatschappij CONOCO, trokken zich terug uit de olie-exploitatie in het Ekuadoriaanse Amazone-woud; de Yanomami verkregen na jarenlange internationale strijd de erkenning van hun territorium; minister

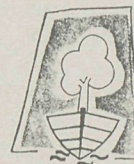
Tobback bleek plots wel bereid in te gaan op de vraag van de Australische Aborigines om skeletten van hun voorouders (bewaard in Belgische musea) terug te geven.

Wie meer inlichtingen wil over de akties en campagnes van KWIA, wendt zich tot Wendel Trio, Breughelstraat 31-33, 2018 Antwerpen (tel. 03/218.84.88).

Jan Vanherk

De Milieuboot

Tallose rivieren en beken stromen in ons land door prachtige valleien en waardevolle natuurgebieden. Maar de meeste van onze waterlopen zijn vervuild. Sommige rivieren zijn zelfs "open riolen" geworden, waarin geen leven meer mogelijk is. Op vele plaatsen kunnen vissen en waterwild nauwelijks standhouden. De vervuilde rivieren, waarvan het water in de Noordzee terechtkomt, verstoren ook daar het ekologisch evenwicht.

De Milieuboot vzw organiseert daarom korte edukatieve milieuboottochten voor jongeren én volwassenen. Een binnenschip werd daartoe omgevormd tot een 'varende klas' en trekt gans het land door.

Boven op het dek krijgen de deelnemers, al varende, uitleg over de vervuilde rivier en over het leven en het landschap aan de waterkant. Ook worden er waterstalen genomen. Beneden in het ruim wordt dan nader ingegaan op de problematiek van de watervervuiling en -zuivering, oorzaken en gevolgen van de vervuiling en de eigen rol erin. Een tentoonstelling, videofilm en akwaria geven een nog beter inzicht. Intussen worden de waterstalen geanalyseerd in het labo en besproken. Dit alles geeft je een beter inzicht in de waterproblematiek en maakt je bewust van de eigen rol daarin.

De Milieuboot vaart van maart tot oktober op de Dender, Rupel, Nete, Leie, Schelde en Bovenschelde, en het kanaal Brussel-Rupel en Kortrijk-Bossuit. *Meer inlichtingen over de programma's krijg je bij De Milieuboot, Korte Nieuwstraat 12, te 9300 Aalst (tel. 053/77.92.89).*

Een échte aanrader !

WET EN PERS

Gebruikte afkortingen:

BvL: Belang van Limburg
DM: De Morgen
DS: De Standaard
FET: Financieel-Economische Tijd
GvA: Gazet van Antwerpen
HLN: Het Laatste Nieuws
HV: Het Volk

Van deze persartikelen kan schriftelijk een kopie worden aangevraagd bij de Bond Beter Leefmilieu, Overwinningstraat 26 bus 11, 1060 Brussel. Duidelijk vermelden waarvan je een kopie wenst. Bij de kopies wordt een overschrijvingsformulier gevoegd waarmee het verschuldigde bedrag (5 fr per kopie + verz.kosten) kan worden gestort.

PERS

FET, 02/06/92: "Op zoek naar verband tussen kwaliteit en milieu", door DB. Vlaams Centrum voor Integrale Kwaliteitszorg (VCK) promoot milieuzorg bij het bedrijfsleven.

Knack, 03/06/92: "Hallo, meneer de uil", door Dirk Draulans. De vogelstand in Vlaanderen ondergaat voortdurend veranderingen: sommige soorten doen het goed, andere verdwijnen.

DM, 04/06/92: "Klaroengeschal, maar geen jachthonden", door Walter De Jonge. Minister De Batselier verbiedt de jacht met de meute.

BvL, 06/06/92: "In de grindgaten wordt nog altijd vuilnis gestort", door Herman Sourbron.

DS, 10/06/92: "Filippijns milieu erg toegetakeld", door Freddy De Pauw. Aantasting van milieu bedreigt voedselvoorraad.

DS, 11/06/92: "Hakbijl hangt dreigend boven reusachtige Siberische wouden", door Freddy De Pauw. De Siberische wouden met hun 5 miljoen vierkante kilometer worden verwoed omgehakt.

BvL, 12/06/92: "De lijdensweg van een weg", door Patrick Martens. Twintig jaar lang bakkeleien over de Noord-Zuid verbinding (A24).

GvA, 13/06/92: "Opwarming zwart kontinent kan niet worden afgeremd", door Guido Swillen. Afrika onder de gesel van de droogte.

FET, 13/06/92: "Bij klimaatsverandering op Aarde zullen er geen winnaars zijn", door VDB. André Berger over zijn boek 'Le Climat de la Terre, un passé pour quel avenir'.

DS, 15/06/92: "Uitbreiding carpoolen stuit op vele drempels", door Christophe Boval. Spontaan succes bij sommige bedrijven is veeleer uitzondering.

HLN, 15/06/92: "De mode wordt milieubewust", door Frieda Joris. Mode-ontwerpers kiezen steeds meer en meer voor ekologisch verantwoorde materialen.

GvA, 15/06/92: "Gered door nestbakken in de kerkstorens", door Johan Staes. Aantal kerkuilen stijgt weer in Vlaanderen.

HV, 20/06/92: "Auto en fiets zijn geen kat en hond", door Fred Vandebussche. Vlaamse badplaatsen bieden meer plaats voor tweewielers.

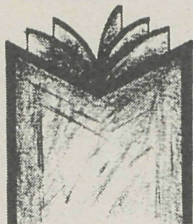
DM, 23/06/92: "Megavervuilers in kaart gebracht", door Walter De Jonge. Jaarrapport VMM brengt de vuilvracht van ruim 1.000 bedrijven in kaart.

Knack, 24/06/92: "Daar stopt de trein", door Gerrit Six. Het Brussels Gewest denkt aan de uitbouw van een gewestelijk express-net.

Trends, 25/06/92: "Groenekode, geen groene misleiding", door Ad Van Poppe. De JEP wil voorkomen dat de reclamejongens ongefundeerde claims over de milieuvriendelijkheid van hun producten de wereld insturen.

HLN, 26/06/92: "Ook kippen kunnen lijden", door Marc Goossens. Nieuwe dierenbeschermingsorganisatie GAIA tegen pluimveeslachterijen.

Danny Jacobs

Boek en Milieu

Sensibiliseringshandboek huishoudelijke afvalstoffen

OVAM, tel. 015/20.83.20, 1992, 156 p., 500 fr.

Werd opgesteld i.s.m. de Wakere Burger en Cibe. Het dient als werkinstrument voor de afvalpreventie- en rekuperatie in de gemeenten. Het werkboek bespreekt op systematische wijze alle stappen om een geslaagde bewustmakingscampagne op poten te zetten. Afval voorkomen en sorteren vraagt immers heel wat inspanning van de burger. Lokale verenigingen en individuen kunnen in hun gemeente zorgen dat er werk van wordt gemaakt.

Bruinvissen, dolfinen en walvissen van de Noordzee

Uitgeverij M & P, door Standaard Uitgeverij, 1992, 80 p., gebonden, ISBN 90-6590-614-2, 795fr, boekh.

Mooi ogend boek gemaakt i.s.m. de Werkgroep Noordzee en de Waddenvereniging. Gaat vooral in op de waarnemingen van de verschillende walvisachtigen, met telkens een beschrijving per soort. Maar ook de bedreigingen door de mens komen aan bod en een pleidooi voor afdoende bescherming.

Mapping critical loads for Europe

RIVM, Bureau Rapportenbeheer, tel. 00/31/30/743.156, 1991, ISBN 90-6960-011-0, 50 gulden.

Interessant rapport met kaarten die de gevoeligheid aangeven van de verschillende Europese landen en regio's voor luchtvervuilende stoffen. Kritische gehalten van zure neerslag zoals zwavel- en stikstofverbindingen en ammoniak worden voor de verschillende bodemsoorten zichtbaar.

Afvalvademecum

Paul Morrens, Kluwer Rechtswetenschappen, 1992, 164 p., ISBN 90-6321-730-7, 738 fr., boekh.

Dit pocket-boek munt vooral uit door een groot aantal konkrete gevallen van leefmilieumisdrijven rond afval. Telkens wordt aangegeven hoe de handhaver deze problemen moet aanpakken. Handige bijlagen over strafrechtelijke sankties per wet, bevoegde overheden en erkende laboratoria.

Ruimtelijke ordening geordend

Koning Boudewijnstichting i.o.v. AROH, 02/209.27.12, 443p, gratis.

Dhr. Waltniel, ex-minister voor Ruimtelijke Ordening, liet deze overzichtelijke brochure samenstellen. Ze is bedoeld voor een groot publiek en verklaart de voornaamste begrippen uit de (toch wel moeilijke) materie van de ruimtelijke ordening.

Vuilverbranding 2

Drs. A. Klingenberg, Stichting Natuuren Milieu, 1992, 62 p., 20,50 gulden, best. MilieuBoek (kader).

Het rapport geeft een overzicht van de (huis)vuilverbranding in Nederland en is een nieuwe versie van het eerste rapport rond vuilverbranding van 1988. Een reeks nieuwe gegevens rond emissies, slakken en vliegaskomen aan de orde, naast een effectvoorspelling van eventuele nieuwe verbrandingsinstallaties in Nederland.

Chemikaliëngebruik bij kopiëren, lichtdrukken en faxen

Drs. Saskia van Gool, St. Natuur & Milieu, 1992, 42 p., 17,75 gulden, bestellen bij MilieuBoek (kader).

Meer en meer wordt gefotokopieerd, gefaxt en met de laserprinter gewerkt. Dit heeft naast de gigantische hoeveelheden papier ook een stijgend gebruik van chemikaliën voor gevolg. Deze chemikaliën zitten in toners voor fotokopie en laserprinter, en in coatinglagen voor faxpapier. Ze belasten het milieu danig zodat men best deze activiteiten kan beperken.

Groei of geen groei ? Debat over de oorzaken van de milieukrisis

Tijdschrift Kritiek, Blandijnberg 2, 9000 Gent, 1992, 133 p., 200 fr. op rek.nr. 448-0600001-57.

In het debat over de oplossing van de milieuproblemen wordt dikwijls de economische groei aangehaald. Volgens sommigen is dit de bron van de problemen, volgens anderen (zoals Rudolf Boehm) juist niet. In dit nummer wordt zijn standpunt getoetst door andere deskundigen.

Omtrent de vestingstad Ieper

Koning Boudewijnstichting, tel. 02/511.18.40, 1992, 64 p., kleurenfoto's, ISBN 90-5130-098-0, 490 fr., of bij het Gemeentekrediet.

In de reeks "Monumenten beleven" verscheen deze verzorgde uitgave. De toerist anno 1992 wordt rondgeleid in de binnenstad en de vestingen van de historische stad Ieper. Bijzondere aandacht gaat uit naar de wederopbouwproblematiek en enkele geslaagde renovaties van recente datum.

Frankrijk: afvalwater en beleid
Stichting Reinwater te Amsterdam, tel. 00/31/20/671.93.22, 1992, 87p.

Stichting Reinwater werkt aan een verbeterde waterkwaliteit voor Rijn, Maas en Schelde. Deze rivieren stromen voor een groot deel op Frans grondgebied. Daarom dit onderzoek naar het Franse waterkwaliteitsbeheer van de laatste twee jaar inzake beleid, juridische zaken en onderzoek. Het rapport bevat een grote brok meetresultaten van afvalwaterlozingen.

Afval, een schoolvoorbeeld

Wereld Natuur Fonds (WWF), in het kader van een projekt van de Koning Boudewijnstichting, tel. 02/511.18.40, 1992, 129 p.

Dit pedagogisch dossier voor leerkrachten, werkt het afvalprobleem uit in drie delen. Het eerste deel is een verkenningssonde rond de afvalproblematiek. Dan volgen een 40-tal activiteiten rond sorteren van verpakkingen, inzamelen van batterijen, maken van compost e.a. Het laatste stuk bevat beknopte informatie rond de hoofdbestanddelen van het huishoudelijk afval.

Overzicht dossiers waakzaamheidscomité 1988-1992

Vlaamse Bosbouwvereniging te Gontrode, tel. 091/52.21.13, 1992, 41 p., speciaal nummer "Grauwe Band"

Het waakzaamheidscomité registreert alle akute en kronische gevallen van ontbossing in Vlaanderen. Ze roept iedereen op om gevallen van ontbossing onmiddellijk te melden aan de Wacofoon (zie boven). De registraties werden samengebundeld tot een dossier, waarin gesteld wordt dat er rond de 2.000 ha bos onder druk staat om te verdwijnen (400 ha werd effectief geregistreerd).

Milieu en medezeggenschap
Uitgave van Samsom Bedrijfsinformatie, bestellen bij Kluwer Editorial, tel. 02/719.16.11, 1992, 175 p., ISBN 90-14-04704-5, 805fr., boekhandel.

In Nederland moeten binnenkort bijna alle bedrijven beschikken over een milieuzorgsysteem. De betrokkenheid van de werknemers bij de opzet van dit systeem is essentieel. Maar daarvoor moeten de werknemers over basis-kennis beschikken omtrent milieu en bedrijf. Dit boek wil hierbij een leidraad zijn.

Milieu en mentaliteit: de noodzaak om keuzes te maken

Uitgave van Kok Agora, te verkrijgen bij Denis & Co, tel. 03/321.38.52, 1992, 106 p., ISBN 90-391-0026-8, 390 fr., boekh.

Dit pocketboek bestaat uit vier artikelen. De eerste twee bijdragen gaan over theologische en etische motieven die onze omgang met de natuur bepalen. De twee andere bijdragen bespreken meer konkrete beleidsmatige keuzes. De mentaliteitswijziging bij overheid, bedrijven en door zelfregulering komen aan bod.

EG-milieu jurisprudentie
Samengesteld door prof. J.H. Jans, Kluwer Uitgeverij te Deventer, tel. 00/31/5700/47221, 1992, 166 p., ISBN 90-268-2252-9; 29,50 gulden, boekhandel.

Juridisch werk met overzicht van rechtspraak door het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschap. De ontwikkeling van deze jurisprudentie gaat zeer snel en is belangrijk als bron van het Europees milieurecht. Deze uitgave komt tegemoet aan een goed begrip van dit recht en de consequenties voor de nationale praktijk van het milieurecht.

Milieu en samenleving: een sociologische inleiding
Uitgeverij Stenfert Kroese, bestellen bij Kluwer Editorial, tel. 02/719.16.11, 1992, 244 p., ISBN 90-207-2090-2, 1139 fr., boekh.

Boeiend handboek dat een inzicht poogt te verschaffen in de sociale aspecten van milieuvraagstukken. Lange tijd werden deze aspecten immers verwaarloosd, door het milieuprobleem puur technisch te benaderen. Een greep uit de inleiding: milieu in tijd en ruimte, sociale dilemma's, houding en gedrag, risico's en hinder, acties, bedrijven, overheidsbeleid, het milieu als beschavingsprobleem.

Bos en hout per land en per gebied

H.A. van der Meiden, Stichting Bos en Hout, tel. 00/31/8370/24666, 1991, 156 p., ISBN 90-74277-01-2.

Dit rapport geeft een overzicht van de ontwikkelingen op de wereldhoutmarkt. Het gaat vooral over de structurele evoluties die op langere termijn de beschikbaarheid van hout en houtprodukten zullen beïnvloeden. Bevat veel gegevens en cijfermateriaal per houtproducerende en houtverbruikende regio.

Groene Wenselijkheidskaart
Uitgave van Provinciaal Natuurcentrum Limburg, tel. 011/21.02.66, 1992, vierkleurenkaart, gratis.

Deze kaart werd opgesteld voor Limburg naar aanleiding van de Groene Hoofdstructuur en de plannen voor een Structuurplan Vlaanderen. Dit om te vermijden dat de hele evolutie rond ruimtelijke ordening te sterk binnenskamers zou blijven en dat de economische sectoren teveel overwicht zouden halen. De kaart wil het maatschappelijk denken over "ruimte voor natuur" stimuleren en wordt dan ook ruim verspreid.

Winnaars van de Dag van de Aarde wedstrijd

Naar aanleiding van de Dag van de Aarde organiseerde BBL een heuse wedstrijd. Toegegeven, de antwoorden op de vragen waren vrij gemakkelijk terug te vinden in de Dag van de Aarde-krant, maar de schiftingsvraag was des te moeilijker. Uiteindelijk eindigde de mini-voetbalwedstrijd tussen BBL en Natuurreservaten op 5-2 in het voordeel van de Bond Beter Leefmilieu (of wat had u gedacht?). Deze uitslag werd alleen door Thierry Wernaers (Boom) geraden. Hij ontvangt dan ook zonder diskussie de Minerva Mountain Bike, inclusief 18 versnellings (zie foto).

1 ste prijs

Minerva Mountain Bike, geschonken door Cyclo Europe (Evere)
Thierry Wernaers, Boom

2de prijs

een ECOVER-produktenpakket

Philippe Reynaert, Oudenaarde

3de-10de prijs

Boek 'Milieumaffia in Vlaanderen'
(Uitg. Epo)

Guido Engels, Merelbeke
Mieke Van Looveren, Wuustwezel
Veerle Wolfs, Holsbeek
Geert Lenssens, Zoersel
Ann Peeters, Leuven
Fr. Pandelaers, Deurne
Joseph Roevens, Brasschaat
Francis Van Bogaert, Zolder

11de-20ste prijs

Jaarabonnement op Milieurama

Lut Aerts, Rotselaar
Raymond Brems, Edegem
Nicolas Castien, Oostende
Nathalie Gillot, Halle-Booienhoven
Koen Pille, Diksmuide
Edmond Sooh, Testelt
Patrick Vanderborcht, Kessel-Lo
Anne Vanhauwert, Worteg.-Petegem
Steven Vergauwen, Tielt
Dirk Vermeersch, Heppen

De prijzen worden eerstdaags toegestuurd

Een zetje voor een overzetje
Werkgroep Hyla van de Wiele-
waal, tel. 014/41.22.52, 1992, 20
p., 50 fr.

De werkgroep amfibieën en rep-
tielen zet zich al jaren in voor de
bescherming van deze dieren. De
brochure bevat algemene info over
padden en meer specifiek over de
jaarlijkse paddenoverzetakties.

Martine Langen

De milieubib van BBL

De milieubiblioteek is open van
maandag tot woensdag (9-12 en
14-17u). Jekanisméer dan 13.000
boeken en bijna 300 tijdschriften
komen inkijken; er wordt echter
niets uitgeleend. Beperkte doku-
mentatie-aanvragen worden op-
gestuurd aan vijf frank per kopie,
evenals publikatielijsten over be-
paalde thema's.

*De boeken en rapporten die hier
worden voorgesteld, zijn ge-
woonlijk niet bij de Bond Beter
Leefmilieu te verkrijgen. Ze zijn
wel te bekijken in onze uitge-
breide milieubiblioteek. Bijna
alle Nederlandse uitgaven kan
je bestellen bij MilieuBoek,
Postbus 18169, NI-1001 ZB
Amsterdam, tel. 020/624.49.89.
Dit kan het goedkoopst via de
post.*

KRUISWOORDPUZZEL

door Dirk Serneels

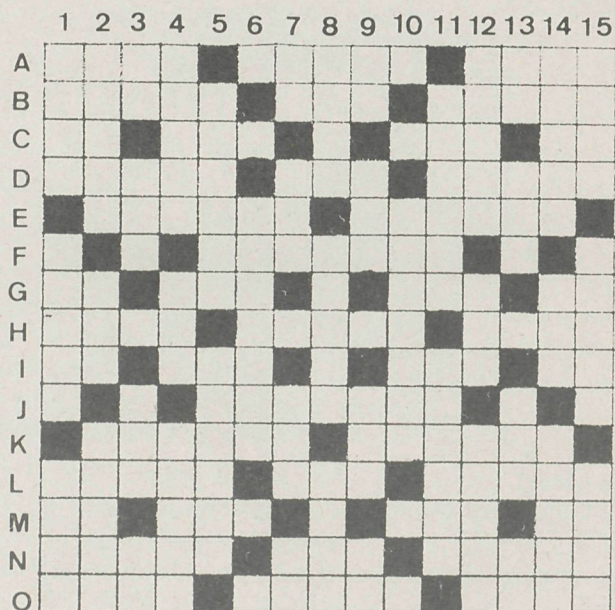
Nat het oplossen van het kruiswoordraadsel kan met de hieronder aangeduide letters de naam gevonden worden van een groep zeer giftige stoffen. De oplossing mag je sturen vóór 21 september naar Milieurama Puzzelen, Overwinningstraat 26, bus 11, 1060 Brussel. Misschien win je dan ook een boekenpakket.

HORIZONTAAL

- A. Glazen verpakking - gedroogde vrucht - sport
- B. Reisweg - zangvogel - lengtemaat
- C. Item - houding - Plaatselijke Openbare Bibliotheek - bismut
- D. Metaal - baar- Egyptische waterlelie
- E. Hevige wind - Duits gebergte
- F. Bestanddeel van keukenzout
- G. Voormiddag - Oost-Duitsland - drank - Westvlaamse gemeente
- H. Uitgestorven vogel - dansgelegenheid - lastdier
- I. 69 cm - wig - drankgelegenheid - Frans lidwoord
- J. Zwaar metaal
- K. Kategorie - fabeldichter
- L. Voorzetsel - gek - Amerikaanse goudmunt
- M. Deel van de bijbel - olm - kloosteroverste - eventueel
- N. Waterkant - zintuig - slot
- O. Boze geest - loofboom - kelner

VERTIKAAL

- 1. Koel - ouder - harde vrucht
- 2. Kansspel - insekteneter- mannelijk huisdier
- 3. Europium - papegaai - groente - van onderen
- 4. Lange stok - ligplaats voor schepen - toevluchtoord
- 5. Door water omgeven land - kraaiachtige vogel
- 6. Milieuvriendelijke brandstof
- 7. Rond - loot - naaldboom - Siberische rivier
- 8. Met een lage pH - reeks - lelieachtige plant
- 9. Lekkernij - opgefokte auto - Europeaan - muzikant
- 10. Openbaar vervoermiddel
- 11. Inhoud - eencellig diertje
- 12. Afrikaans land - lof - binneplaats
- 13. Overdosis - verzot - lichaamsdeel - nota bene
- 14. Beeldraadsel - deel van het oor - winters voertuig
- 15. Werkplaats van een smid - milieuonvriendelijke brandstof - wild zwijn

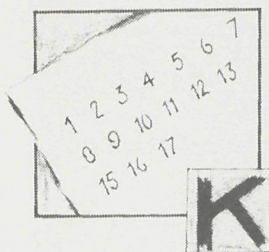
H6 N12 O7 I1 J15 A8 E2 A1 K13 A14 K4 F5 H14 L7

... ..

Oplossing van mei-nummer:

Horizontaal: A. Genk-aster-vuns; B. Euvel-mus-Ceram; C. Np-rit-aar-AE; D. Temse-AUB-edikt; E. Nitril-absint; F. Eritrea; G. Ca-UNO-erf-Al; H. Haai-kader-ibis; I. OL-lee-zes-re; J. Beersel; K. Vondst-Olsene; L. Larie-sap-eland; M. OR-gul-TNO-ka; N. Reder-los-eggen; O. Knor-abeel-eelt.

VERTIKAAL: A. Gent-schol-lork; 2. Eupen-aal-varen; 3. NV-mis-hor-do; 4. Kerst-uil-Niger; 5. Liëren-ebdeur; 6. Irokees; 7. Sm-Ali-ets-lb; 8. Tutu-teder-aloë; 9. Es-bar-sop-Se; 10. Beerzel; 11. Caesar-Elsene; 12. Verdi-fis-eloge; 13. Ur-Inn-DNA-ge; 14. Naakt-air-enkel; 15. Smet-alsemdant.

KALENDER

Natuurlijk

Natuurvoedingskooklessen voor beginners kan je volgen 's morgens op dinsdagen of 's avonds op maandagen in september te Deurne. Adres: Natuurlijk Genezen vzw, Van Nevelestraat 144, 2100 Deurne, tel. 03/325.00.40.

Bouwbiologie

Het Genootschap Gezond Bouwen en Wonen organiseert in het najaar een cursus 'bouwbiologie' in 't Dakhuus (Brasschaat) en in De Vlied (Gent). Programma en inlichtingen krijg je bij het Genootschap, Breughelstraat 33, 2018 Antwerpen, tel. 03/239.74.23.

Bosbouwbekwaamheid

Het Edukatief Bosbouwcentrum Groenendaal richt een lessenreeks "Bosbouwbekwaamheid" in vanaf 19 september '92 t.e.m. 23 januari '93. De 13 lesdagen en 4 exkursies gaan door op zaterdagen van 9 tot 16u30 te Melle-Gontrode en Genk. Info: Edukatief Bosbouwcentrum Groenendaal, Duboislaan 2, 1560 Hoeilaart.

Vleermuizen

Natuur 2000 organiseert op 26 september een vleermuisavond in het fort van Oelegem. Inlichtingen bij Natuur 2000,

Bervoetstraat 33, 2000 Antwerpen, tel. 03/231.26.04.

Grenzen voorbij

Een studiedag over grensoverschrijdende samenwerkingsprojecten voor ontwikkelingssamenwerking gaat door op 26 september 1992 te Malle. Meer info bij Ann Pauwels van het NCOS-Antwerpen, tel. 03/281.06.62.

Vredesweek

Van 28 september tot 4 oktober organiseert de Vlaamse vredesbeweging opnieuw een vredesweek met als thema "Europa met oog voor de wereld". Inlichtingen krijg je op het nummer 02/502.50.92.

Land- en waterbeheer

Wie zich wil verdiepen in ecologie en toepassingen in land- en waterbeheer kan op 7,8,9,14, 15 en 16 oktober 1992 terecht bij de Stichting Post-Hoger Landbouw-Onderwijs te Wageningen. Info: PHLO, 'De Leeuwenborch', Postbus 8130, 6700 EW Wageningen, Nederland (tel. 08370-84093).

Fruittentoonstelling

Op 10 en 11 oktober kun je in Neeroeteren (bij Maaseik) terecht voor een fruittentoonstelling:

250 soorten peren en 100 soorten appels worden door de kwekers zelf voorgesteld. Info bij L. Zanders, 011/86.70.11.

Conservare '93

Conservare '93 is een forum handelend over de conservatie en restauratie van het (Europees) erfgoed. Dit gaat door van 13 tot 17 oktober '93 te Oostende. Inlichtingen: NV Conservare, Troonstraat 66, 8400 Oostende, tel. 059/55.66.11.

Beekdalen

Op 25 november 1992 wordt in de Reehorst te Ede (NL) het symposium 'De toekomst van beekdalen' gehouden. Geïnteresseerden bellen of schrijven naar Stichting Natuur en Milieu, Donkerstraat 17, 3511 KB Utrecht (tel. 030/33.13.28).

Verpakkingen

Op 26 en 27 november richt het Brussels Instituut voor Milieubeheer een Europees kongres in i.v.m. verpakkingen en leefmilieu. Voor bijkomende inlichtingen, tel. 02/538.99.22 (Rik De Laet).

Jan Van Herk

MILIEURAMA
12de jaargang
maandblad van
Bond Beter Leefmilieu

Redactie

en administratie
Bond Beter Leefmilieu
Overwinningstraat 26,
B-1060 Brussel
Tel. 02/539.22.17

Abonnementen

60 BF (losnummer)
500 BF (jaarabonnee)
650 BF (buitenland)
1000 BF (steunabonnee)
op rekening nr.
001-1475409-18
van de Bond Beter
Leefmilieu vzw.

Hoofredacteur en verantwoordelijke uitgever

Lieve Grauls

Eindredacteur

Bart Boets

Werkten mee aan dit nummer:

Christine Beernaerts
Bart Boets
Rik De Baere
Moniek De Clercq
Patrick De Koster
Danny Jacobs
Martine Langen
Bea Lootens
Dirk Serneels
Sandra Van Aerschot
Jan Van Herk
Mauricette Van Houdt
Dirk Van Regenmortel
Luc Verhaegen
(omslagfoto)

Vormgeving

Bart Boets

Copyright

Overname van artikels
wordt aanbevolen,
mits bronvermelding.

**OOK DEZE MILIEURAMA
WERD GEDRUKT OP
KRINGLOOPPAPIER.
DE KRAFT IS NIET-
CHLOORGEBLEEKT.**

MILIEUZORG OP KANTOOR

doe je niet
zomaar
tussendoor

een uitgave van
BOND BETER LEEFMILIEU

Te bestellen bij:
Bond Beter Leefmilieu
Overwinningstraat 26
1060 Brussel
Tel. 02/539.22.17

Prijs: 100 fr voor 68 pagina's boordevol praktische tips